Europadomstolens domar — tredje kvartalet 2000

Av justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen har under tredje kvartalet 2000 meddelat följande domar:[1]

1. Niedbala mot Polen (dom 4.7.2000)

Frågor om anhållen persons inställelse inför domare (artikel 5:3 i konventionen), domstolsprövning av ett frihetsberövandes laglighet (artikel 5:4 i konventionen) och kontroll av fånges korrespondens (artikel 8 i konventionen)

Sedan Niedbala arresterats den 31 augusti 1994, beslöt åklagaren i Rybnik den 2 september 1994 att häkta honom på grund av misstanke att han hade stulit en bil. Han överklagade häktningsbeslutet till regiondomstolen i Katowice, som avslog överklagandet. Tiden för häktningen förlängdes senare av åklagaren, och Niedbalas överklaganden av besluten om förlängning blev resultatlösa.

Den 20 mars 1995 dömde regiondomstolen Niedbala för häleri och förordnade att han inte längre skulle vara häktad.

Den 21 april 1995 arresterades Niedbala på nytt, varefter åklagaren beslöt att häkta honom som misstänkt för en ny bilstöld. Hans överklagande avslogs av regiondomstolen i Racibórz.

Den 2 november 1994 skrev Niedbala till Ombudsmannen för att klaga över det rättsliga förfarandet och över polisens handlande mot honom. Hans brev till Ombudsmannen överlämnades av fängelsemyndigheten till åklagaren som läste det och sände det vidare men med sådan försening att det inte nådde Ombudsmannen förrän den 27 december 1994.

Vid Europadomstolen klagade Niedbala över brott dels mot artikel 5:3 i konventionen, eftersom åklagaren, som beslutat att häkta honom, inte var en domare eller en ämbetsman med dömande uppgif-

[1] I denna artikel används följande förkortade beteckningar:
Konventionen = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,
Europadomstolen = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna,
Europakommissionen = Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna
I artikeln refereras inte avgöranden som enbart gällt frågan om kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande inom skälig tid har respekterats.
Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995 s. 532 ff., 602 ff. och 764 ff., 1996 s. 71 ff., 368 ff., 579 ff. och 773 ff., 1997 s. 42 ff., 378 ff., 553 ff. och 756 ff., 1998 s. 16 ff., 357 ff., 573 ff. och 762 ff., 1999 s. 67 ff., 581 ff., 762 ff. och 912 ff. samt 2000 s. 75 ff., 359 ff. och 558 ff. — De nu refererade domarna kommer att publiceras i Europadomstolens domssamling European Court of Human Rights, Reports of Judgments and Decisions, men är redan nu tillgängliga på Internet under adress *http://www.echr.coe.int*.

ter, dels artikel 5:4 i konventionen, eftersom han inte kunnat få lagligheten av häktningen prövad av domstol i ett förfarande som uppfyllde kraven i denna bestämmelse i konventionen, dels också artikel 8 i konventionen, därför att hans brev till Ombudsmannen hade lästs av myndigheterna och endast med stor försening tillställts Ombudsmannen.

Europadomstolen framhöll att en ämbetsman, för att han enligt artikel 5:3 i konventionen skall anses ha dömande uppgifter, måste vara självständig i förhållande till både den verkställande makten och parterna. Så var inte fallet med den polske åklagaren, som var underställd justitieministern och därmed stod under uppsikt av den verkställande makten. Det hade inte heller funnits några garantier för att den åklagare som fattat häktningsbeslutet inte senare skulle komma att utföra åtalet mot den häktade och därmed bli Niedbalas motpart.

Visserligen hade åklagarens häktningsbeslut i detta fall överprövats av domstol efter överklagande. Europadomstolen framhöll emellertid att det enligt artikel 5:3 i konventionen krävdes att domstols kontroll av frihetsberövandet skulle vara automatisk och inte beroende av ett initiativ från den häktade personens sida. Den domstolsprövning som förekommit i detta fall var därför inte tillräcklig för att uppfylla kraven i artikel 5:3.

Europadomstolen fann av dessa skäl att artikel 5:3 i konventionen inte hade respekterats.

I fråga om artikel 5:4 i konventionen konstaterade Europadomstolen att besluten om Niedbalas häktning hade överprövats av domstol men att varken Niedbala eller hans försvarare hade haft rätt att framträda inför domstolen och att Niedbala inte heller hade fått del av åklagarens argument och således inte haft möjlighet att bemöta dessa. Vidare hade åklagaren — till skillnad från Niedbala och hans försvarare — haft rätt att närvara vid domstolens behandling av häktningsfrågan, och åklagaren hade också vid ett tillfälle varit närvarande. Under dessa förhållanden fann Europadomstolen att Niedbala inte haft en rätt till domstolsprövning som uppfyllde kraven i artikel 5:4, varför det förelåg ett brott även mot denna bestämmelse.

När det till sist gällde artikel 8 i konventionen ansåg Europadomstolen att det förelegat ett ingrepp i Niedbalas korrespondens med Ombudsmannen. En första förutsättning för att detta ingrepp skulle vara förenligt med konventionen var att det hade stöd i lag. I detta hänseende konstaterade Europadomstolen att det vid den aktuella tiden i Polen hade funnits en generell rätt för myndigheterna att censurera fångars korrespondens. Reglerna härom var desamma oavsett vem som var brevens adressat, och det fanns inga regler om hur och inom vilken tid censuren skulle utövas. Eftersom censuren var automatisk, behövde myndigheterna inte heller ange några skäl för sina åtgärder. Europadomstolen fann att polsk lag under sådana förhållanden inte hade tillräckligt tydligt angivit i vilken utsträckning och

på vilket sätt myndigheterna skulle utöva sina befogenheter att censurera korrespondens och att kravet i artikel 8:2 på att ett ingrepp i korrespondens skall ske i överensstämmelse med lag därför inte var uppfyllt. Det förelåg alltså ett brott även mot artikel 8 i konventionen.

2. Dikme mot Turkiet (dom 11.7.2000)

Frågor om underrättelse till den som arresterats om skälet för frihetsberövandet (artikel 5:2 i konventionen), arresterad persons inställelse inför domare (artikel 5:3 i konventionen), tortyr (artikel 3 i konventionen), biträde av försvarare i polishäkte (artikel 6:1 och artikel 6:3 c) i konventionen) och besök av familjemedlem under frihetsberövande (artikel 8 i konventionen)

Klagande i detta mål var Metin Dikme och hans mor Emine Dikme.

Metin Dikme gjorde gällande att han den 10 februari 1992, då han befunnit sig på allmän plats i Istanbul med falska identitetshandlingar, hade arresterats och förts till en polisstation, där poliser hade tilldelat honom knytnävsslag och sparkar och hotat att döda honom om han inte uppgav sin verkliga identitet. Han påstod att han också hade hängts upp i armarna (s.k. palestinsk hängning) och misshandlats med elektrochocker. Han skulle vidare ha utsatts för skenavrättningar och placerats i ett badkar fyllt med iskallt vatten. Poliserna hade misstänkt honom för att tillhöra en militant vänsterorganisation, *Dev-Sol*, och begärt att få upplysningar om denna organisation. När han förhördes, hade han försetts med en bindel för ögonen.

Den 26 februari 1992 inställdes Metin Dikme inför en domare vid statssäkerhetsdomstolen i Istanbul. Han framförde då klagomål mot de poliser som skulle ha misshandlat honom. Den 28 februari 1992 undersöktes han av en läkare, som fann skador på hans kropp. Dessa skador hade också noterats i ett senare intyg av den 4 mars 1992, utfärdat av en läkare vid det rättsmedicinska institut som hade undersökt honom.

Den 11 juni 1992 begav sig Emine Dikme till det fängelse där hennes son var intagen för att besöka honom. Hon fick emellertid inte tillstånd att träffa honom.

Den 7 september 1992 åtalades Metin Dikme för flera olika attentat och andra våldsdåd, varvid åklagaren yrkade på dödsstraff. Åtalet utvidgades senare med ytterligare åtalspunkter. Den 26 juni 1998 fann statssäkerhetsdomstolen honom skyldig i enlighet med åtalet och dömde honom till döden. Den 22 mars 1999 upphävdes denna dom av Kassationsdomstolen, som återförvisade målet till statssäkerhetsdomstolen. Något nytt avgörande av denna domstol förelåg ännu inte, när Europadomstolen meddelade sin dom.

Metin Dikmes klagomål över den behandling han utsatts för föranledde inte att åtal väcktes mot någon polisman.

Vid Europadomstolen klagade Metin Dikme över

a) att han i strid med artikel 5:2 i konventionen inte hade underrättats om skälet till arresteringen och om anklagelsen mot honom,

b) att han i strid med artikel 5:3 i konventionen inte omedelbart hade inställts inför en domare,

c) att artikel 3 i konventionen hade överträtts genom att han utsatts för tortyr och genom att ingen effektiv undersökning kommit till stånd när han klagat över att han torterats,

d) samt att han i strid med artikel 6:1 och artikel 6:3 c) i konventionen inte åtnjutit en rättvis rättegång, eftersom han under tiden i polishäkte inte haft tillgång till en advokat.

Emine Dikme klagade vidare över att hennes rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet kränkts genom att hon, när hon begivit sig till fängelset, inte hade fått tillstånd att träffa sin son.

När det gällde artikel 5:2 i konventionen fann Europadomstolen att Metin Dikme hade arresterats därför att han befunnits vara i besittning av falska identitetshandlingar och att han måste ha insett att det var detta förhållande som föranlett hans gripande. Av de fortsatta förhören hade vidare framgått att han misstänktes för att tillhöra *Dev-Sol*, och han måste därför också ha förstått vad anklagelsen mot honom gick ut på. Något brott mot artikel 5:2 förelåg alltså inte.

I fråga om artikel 5:3 i konventionen konstaterade Europadomstolen att Metin Dikme hade befunnit sig 16 dagar i polishäkte utan att ställas inför en domare. Detta var en alltför lång tid för att vara förenlig med kravet i artikel 5:3 på inställelse utan dröjsmål. Denna bestämmelse hade alltså inte respekterats.

När det sedan gällde den behandling som Metin Dikme utsatts för erinrade Europadomstolen först om sin praxis (se bl.a. målet Selmouni mot Frankrike, SvJT 1999 s. 919 f.), enligt vilken det ankommer på vederbörande stat att lämna en förklaring till kroppsskador som uppkommit under tid då den skadade befann sig i fängsligt förvar. I förevarande fall hade staten inte förnekat att Metin Dikme hade misshandlats. Det fanns också trovärdiga uppgifter om att han förhörts med ögonen förbundna. Däremot kunde det inte anses visat att han utsatts för ”palestinsk hängning” och för elektrochocker. Den behandling han utsatts för var ändå så allvarlig och grym att den utgjorde tortyr enligt artikel 3 i konventionen. Den undersökning som myndigheterna senare utfört var dessutom så bristfällig att den inte motsvarande de krav som enligt samma artikel kunde ställas på en utredning rörande misshandel av den som varit intagen i polishäkte. Artikel 3 hade alltså överträtts både genom att Metin Dikme utsatts för tortyr och på grund av att utredningen om händelserna bedrivits på ett otillfredsställande sätt.

När det gällde artikel 6 i konventionen framhöll Europadomstolen att denna artikel, som gäller rätten till en rättvis rättegång, kan tillämpas redan på förundersökningsstadiet om vad som då sker kan tänkas negativt påverka den misstänktes försvar i en kommande rättegång. Frågan huruvida artikel 6 kränkts skall emellertid bedömas med hänsyn till rättegången i dess helhet, och i förevarande fall var målet

mot Metin Dikme, när Europadomstolen meddelade sin dom, alltjämt anhängigt vid statssäkerhetsdomstolen. Detta gjorde det omöjligt för Europadomstolen att bedöma om rättegången mot honom, sedd som en helhet, hade varit rättvis. Europadomstolen konkluderade därför att det på detta stadium inte förelåg något brott mot artikel 6:1 och artikel 6:3 c) i konventionen.

När det slutligen gällde Emine Dikmes rätt enligt artikel 8 i konventionen konstaterade Europadomstolen att Emine Dikme endast vid ett tillfälle begärt att få besöka sin son och att det inte framgick av vilket skäl myndigheterna då inte tillåtit detta. Europadomstolen framhöll att de nationella myndigheterna har en viss frihet att avgöra under vilka omständigheter besök i fängelser skall tillåtas, och det hade inte visats att myndigheterna i detta fall intagit en mera restriktiv hållning än som kunde anses acceptabel. Något brott mot artikel 8 förelåg därför inte.

3. G.H.H. m.fl. mot Turkiet (dom 11.7.2000)

Fråga om effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Klagandena i detta mål — G.H.H. och hans familj — var iranska medborgare. De begav sig från Iran till Turkiet och begärde där asyl, men de turkiska myndigheterna beslöt att de skulle utvisas. Vid Europakommissionen och senare vid Europadomstolen gjorde klagandena gällande att de, om de utvisades till Iran, riskerade att dödas och torteras, att familjen dessutom skulle splittras och att de i Turkiet inte hade något effektivt rättsmedel mot utvisningen. Medan målet var anhängigt vid Europadomstolen, beslöt de turkiska myndigheterna att av humanitära skäl ge klagandena temporärt uppehållstillstånd i Turkiet. Senare fick de möjlighet att bosätta sig i USA, dit de begav sig i oktober 1999.

Eftersom klagandena, när målet avgjordes, befann sig i USA och inte längre löpte risk att utvisas till Iran, fann Europadomstolen att deras klagomål över de risker de skulle löpa i Iran inte längre hade aktualitet och att det inte fanns skäl att pröva dessa klagomål. Det återstod för domstolen att pröva om klagandena i strid med artikel 13 i konventionen hade saknat ett effektivt rättsmedel i Turkiet.

Europadomstolen konstaterade att det enligt artikel 13 i konventionen krävs att den som på rimliga grunder gör gällande (*”an arguable claim”*) att han genom utvisning skulle utsättas för risk för behandling i strid med artikel 3 i konventionen (tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning) skall ha ett effektivt rättsmedel till sitt förfogande. Enligt Europadomstolens mening hade klagandena i början av sin vistelse i Turkiet inte kunnat förebringa någon rimlig grund för att de i Iran skulle riskera sådan behandling som avses i artikel 3. Det var först på ett senare stadium som de, genom att hänvisa till vissa händelser som inträffat i Iran, kunde göra det troligt att de kunde utsättas för en allvarlig risk för sådan behand-

ling, och det var i detta skede som de turkiska myndigheterna hade beslutat att de skulle temporärt få stanna i Turkiet. Under sådana förhållanden konkluderade Europadomstolen att artikel 13 i konventionen inte hade överträtts.

4. Ciliz mot Nederländerna (dom 11.7.2000)

Fråga om kränkning av rätten till familjeliv genom vägran att förlänga uppehållstillstånd (artikel 8 i konventionen)

Mehmet Ciliz, som är turkisk medborgare, kom i mars 1988 till Nederländerna, där han i december 1988 gifte sig med en i Nederländerna bosatt turkisk kvinna. Han fick först ett temporärt uppehållstillstånd i Nederländerna, vilket senare ersattes av ett icke tidsbegränsat tillstånd, varigenom han på grund av sitt äktenskap medgavs bosättning i Nederländerna.

I augusti 1990 föddes makarna Ciliz' son Kürsad. I november 1991 separerade makarna, och en skilsmässoprocess inleddes. Äktenskapet upplöstes formellt i mars 1994.

Mehmet Ciliz' uppehållstillstånd hade före separationen varit beroende av att han var gift och sammanlevde med sin hustru, men i januari 1992 ansökte han om och erhöll ett nytt uppehållstillstånd, vilket gällde för en tid av ett år. I januari 1993 begärde han en förlängning av detta uppehållstillstånd, vilket vägrades honom, eftersom han vid denna tidpunkt uppbar arbetslöshetsunderstöd och inte kunde försörja sig själv. Hans överklaganden och fortsatta försök att få ett uppehållstillstånd blev resultatlösa, och i november 1995 utvisades han från Nederländerna till Turkiet.

Före utvisningen hade Mehmet Ciliz sporadiska kontakter med sin son Kürsad. Han hade också begärt att domstol skulle tillerkänna honom rätt till regelbundet umgänge med sonen. Senast vägrades honom detta genom ett beslut i december 1999 av arrondissementsdomstolen, *Arrondissementsrechtbank*, i Utrecht. Hans överklagande av detta avgörande var fortfarande anhängigt när Europadomstolen dömde i målet.

Vid Europadomstolen klagade Mehmet Ciliz över att de nederländska myndigheterna genom att vägra att förlänga uppehållstillståndet kränkte hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet.

Europadomstolen fann att de nederländska myndigheternas vägran att låta Mehmet Ciliz kvarstanna i landet utgjorde ett ingrepp i hans rätt till respekt för sitt familjeliv, att ingreppet grundade sig på inhemsk lag och att det var avsett att tillgodose det enligt artikel 8:2 i konventionen legitima syftet att upprätthålla landets ekonomiska välstånd. Frågan var då om ingreppet också var nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose detta ändamål.

Europadomstolen fäste vikt vid att utvisningen hade ägt rum vid en tidpunkt då man planerat sammanträffanden mellan Mehmet Ciliz

och Kürsad. Ett möte mellan dem hade ägt rum, men de fortsatta mötena omintetgjordes genom utvisningen. Mehmet Ciliz fick inte tillstånd att återvända till Nederländerna för att sammanträffa med sin son eller för att medverka i fortsatta domstolsförhandlingar om umgängesfrågan. Han kunde därför inte driva dessa domstolsförhandlingar vidare på ett meningsfullt sätt, och härigenom blev det också omöjligt att utveckla familjebanden mellan honom och Kürsad.

Europadomstolen ansåg att Mehmet Ciliz' rätt till respekt för familjelivet inte hade skyddats tillräckligt och att ingreppet i hans rätt enligt artikel 8 i konventionen därför inte kunde anses ha varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Europadomstolen konkluderade att det förelåg ett brott mot artikel 8.

5. Trzaska mot Polen (dom 11.7.2000)

Frågor om häktningstidens längd (artikel 5:3 i konventionen), domstolsprövning av lagligheten av häktning (artikel 5:4 i konventionen) och avgörande inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen)

Trzaska arresterades den 27 juni 1991 som misstänkt för dråpförsök, rån och våldtäkt. Den 23 september 1991 förlängde regiondomstolen i Katowice häktningstiden fram till den 30 november 1991.

Den 29 november 1991 väcktes åtal mot Trzaska. Den 22 mars 1995 dömde regiondomstolen honom för dråpförsök, våldtäkt och försök till stöld till fängelse i 25 år. Efter överklagande undanröjdes denna dom den 19 oktober 1995, varvid målet återförvisades till regiondomstolen, som den 27 maj 1997 på nytt dömde honom till fängelse i 25 år.

Vid Europadomstolen gjorde Trzaska gällande dels att han hållits häktad under alltför lång tid och att artikel 5:3 i konventionen i detta hänseende inte hade respekterats, dels att förfarandet vid överklagande av häktningen inte varit kontradiktoriskt och att artikel 5:4 i konventionen därför inte hade respekterats, dels också att brottmålsförfarandet i strid med artikel 6:1 i konventionen inte hade slutförts inom en skälig tid.

Europadomstolen fann att den i målet relevanta häktningstiden hade börjat löpa den 1 maj 1993, då Polens deklaration om den enskilda klagorätten enligt konventionen trätt i kraft, och att den pågått fram till den 22 mars 1995 och därefter fortsatt under perioden från den 19 oktober 1995 till den 27 maj 1997. Den tid vars skälighet skulle bedömas uppgick således till tre år sex månader. Europadomstolen fann att den kollusionsfara som åberopats som skäl för häktningen var svagt grundad och att myndigheterna inte hade fört förfarandet framåt med den kraft som man hade kunnat vänta sig. Det förelåg därför ett brott mot artikel 5:3 i konventionen.

När Trzaska överklagade häktningen, hade förfarandet inte varit kontradiktoriskt, eftersom det yttrande som åklagaren avgivit i ärendet inte hade delgivits vare sig honom eller hans försvarare. Trzaska

hade därför saknat möjlighet att bemöta åklagarens invändningar. Dessutom hade åklagaren till skillnad från Trzaska och hans försvarare haft rätt att närvara vid de förhandlingar under vilka domstolen prövat frågan om lagligheten av häktningen. Europadomstolen fann under sådana förhållanden att det krav på ett kontradiktoriskt förfarande som fick anses ingå i artikel 5:4 i konventionen inte hade uppfyllts.

När det slutligen gällde brottmålsförfarandets längd pekade Europadomstolen bl.a. på att regiondomstolen inte hade gjort tillräckligt bruk av sina möjligheter att tvinga vittnena i målet att inställa sig inför domstolen. Detta hade lett till förseningar i handläggningen, och vid en samlad bedömning fann Europadomstolen att artikel 6:1 i konventionen i detta avseende hade överträtts.

6. Jabari mot Turkiet (dom 11.7.2000)

Fråga om utlämning till Iran skulle strida mot förbudet mot omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) samt fråga om effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Hoda Jabari, som var iransk medborgare, hade i Iran ett intimt förhållande med en gift man. Eftersom hennes relationer med mannen i fråga kommit till myndigheternas kännedom, riskerade hon bestraffning, varför hon flydde från Iran och tog sig illegalt in i Turkiet. De turkiska myndigheterna ville utvisa henne men beslöt att ge henne ett provisoriskt uppehållstillstånd intill dess hennes klagomål vid Europadomstolen hade slutbehandlats. FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) undersökte också hennes fall och fann henne berättigad till flyktingstatus på grund av att hon i Iran kunde riskera att bestraffas genom att stenas till döds eller ådömas spöstraff.

Vid Europadomstolen klagade Hoda Jabari över att hon, om hon utvisades till Iran, skulle utsättas för behandling stridande mot artikel 3 i konventionen (tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning) och att hon inte, på sätt som krävdes enligt artikel 13 i konventionen, i Turkiet hade något effektivt rättsmedel mot utvisningen.

Europadomstolen fann, med beaktande av UNHCR:s uttalande och upplysningar om situationen i Iran, att det fanns en allvarlig risk för att Hoda Jabari, om hon återvände till Iran, skulle behandlas i strid med artikel 3 i konventionen och att hennes utvisning dit därför skulle vara oförenlig med hennes rätt enligt denna artikel.

Europadomstolen prövade vidare om Hoda Jabari hade ett effektivt rättsmedel i Turkiet. I detta hänseende fann domstolen att den prövning som hade gjorts av turkisk domstol inte hade innefattat en omsorgsfull värdering av risken för omänsklig behandling eller bestraffning i Iran och att prövningen inte heller hade haft suspensiv verkan med avseende på verkställigheten av ett utvisningsbeslut. Det rättsme-

del som fanns uppfyllde därför inte kraven i artikel 13 i konventionen, som således hade kränkts i detta fall.

7. Scozzari och Giunta mot Italien (dom 13.7.2000)

Frågor om tvångsomhändertaganden av barn (artikel 8 i konventionen), omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) och rätten till undervisning (artikel 2 i första tilläggsprotokollet)

Klagande i detta mål var Dolorata Scozzari och Carmela Giunta. Den senare var mor till Dolorata Scozzari.

Dolorata Scozzari lärde känna N.A., som avtjänade ett livstidsstraff i Belgien. Hon fick, medan N.A. avtjänade sitt straff, en son, till vilken N.A. var far. Hon gifte sig därefter med N.A. År 1993 avvek N.A. från det belgiska fängelset och begav sig med Dolorata Scozzari till Italien, där parets andra barn föddes i februari 1994.

Förhållandet mellan makarna försämrades emellertid, och den äldste sonen utsattes för sexuella övergrepp av en socialarbetare. På grund av problemen inom familjen beslöt ungdomsdomstolen i Florens i september 1997 att placera barnen på ett barn- och ungdomshem med namnet ”Il Forteto”, som utgjorde ett jordbrukskooperativ, och att suspendera båda föräldrarnas föräldrarättigheter. Föräldrarna fick rätt att besöka den yngste sonen på ”Il Forteto” men förvägrades rätt till umgänge med den äldste sonen.

På ”Il Forteto” hade det tidigare förekommit allvarliga missförhållanden. Två av cheferna på hemmet hade 1985 dömts till fängelsestraff, båda för att vid flera tillfällen ha misshandlat en flicka, som var intagen på ”Il Forteto”, och den ene av dem dessutom för sexuella övergrepp mot två mentalt handikappade pojkar. Trots bestraffningen hade de båda fortsatt att arbeta i ansvariga positioner på ”Il Forteto”.

Fastän föräldrarna hade fått rätt att besöka sin yngste son, uppkom svårigheter som hindrade att besök kom till stånd. Dolorata Scozzari klagade över detta till ungdomsdomstolen, som gav anvisningar om hur besök skulle förberedas och organiseras. Emellertid ändrades läget, när ungdomsdomstolen i juli 1998 beslöt att suspendera vissa planerade besök i avbidan på en utredning av om föräldrarna gjort sig skyldiga till sexuella övergrepp mot barnen.

I oktober 1997 gjorde barnens mormor Carmela Giunta, som var bosatt i Belgien, ett försök att få föräldrarättigheter över barnen. Hon begärde också tillstånd att regelbundet träffa barnen. Hennes begäran avslogs av ungdomsdomstolen.

I december 1998 beslöt ungdomsdomstolen att åtgärder skulle vidtas för att ge Dolorata Scozzari och Carmela Giunta möjlighet att besöka barnen. Föräldrarättigheterna skulle emellertid fortfarande vara suspenderade, och barnen skulle kvarbli på ”Il Forteto”. I november 1999 inbjöds Carmela Giunta att delta i ett program som skulle göra det möjligt för henne att ha kontakt med barnen. Hon hade emeller-

tid svårigheter att lämna Belgien för att medverka i detta program, och i februari 2000 togs hon in på sjukhus på grund av hjärtproblem. I mars 2000 beslöt de sociala myndigheterna att avbryta kontakterna mellan Dolorata Scozzari och barnen.

Vid Europadomstolen klagade Dolorata Scozzari över att hon berövats sina föräldrarättigheter, att barnen tvångsomhändertagits, att myndigheterna först på ett sent stadium gett henne möjlighet till kontakt med barnen, att kontakten med barnen varit otillräcklig samt att barnen placerats på en okänd institution som ”Il Forteto”. Hon gjorde gällande att hennes rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt familjeliv hade kränkts till följd av dessa åtgärder. Carmela Giunta påstod att även hennes rätt enligt artikel 8 hade kränkts genom att myndigheterna inte hade prövat möjligheten att ge henne vårdnaden om barnen och genom att de alltför sent berett henne tillfälle till kontakt med dem.

Europadomstolen fann att de åtgärder som vidtagits med avseende på barnen hade stått i överensstämmelse med italiensk lag och hade tjänat de enligt artikel 8:2 i konventionen legitima syftena att skydda hälsa och moral samt andras — nämligen barnens — fri- och rättigheter. Frågan var emellertid om åtgärderna varit nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, vilket också var ett krav enligt artikel 8:2.

I detta hänseende ansåg Europadomstolen, efter en genomgång av omständigheterna, att myndigheternas åtgärder att suspendera Dolorata Scozzaris föräldrarättigheter och tvångsomhänderta barnen hade varit välgrundade med hänsyn till behovet av skydd för barnens intressen. Något brott mot artikel 8 förelåg alltså inte på denna punkt.

När det sedan gällde kontakterna mellan Dolorata Scozzari och hennes barn fann Europadomstolen att beslutet i september 1997 att förbjuda all kontakt mellan henne och den äldste sonen inte varit grundat på tillräckligt vägande skäl och inte heller varit förenligt med målet att återförena familjen. I fråga om kontakten med den yngste sonen hade myndigheterna varit sena med att vidta lämpliga åtgärder, och i juli 1998 hade ungdomsdomstolen utan tillräcklig grund vidtagit den drastiska åtgärden att suspendera alla de besök av modern som redan hade planerats. Inte heller i fortsättningen hade myndigheterna organiserat kontakterna mellan mor och barn på ett ändamålsenligt sätt. Därigenom hade domstolsbesluten om umgängesrätt inte fått någon praktisk effekt, vilket Europadomstolen fann oacceptabelt. De sociala myndigheterna hade intagit en negativ hållning till Dolorata Scozzari och hade motarbetat henne, och ungdomsdomstolen hade inte ingripit häremot. Det hade inte skapats en rimlig balans mellan barnens intressen och Dolorata Scozzaris rättigheter, varför Europadomstolen konkluderade att det i detta hänseende förelåg ett brott mot artikel 8 i konventionen.

Även när det gällde placeringen av barnen på ”Il Forteto” uttalade Europadomstolen stark kritik, framför allt mot bakgrund av att två

personer som hade straffats för misshandel och sexuella övergrepp mot personer på hemmet innehade ledande befattningar där. Det framgick vidare att dessa två personer aktivt hade medverkat vid uppfostran av Dolorata Scozzaris båda barn. Myndigheterna kunde inte vid placeringen av barnen på ”Il Forteto” anses ha visat sådan försiktighet och vaksamhet som omständigheterna krävde, och de hade inte tillräckligt tillvaratagit vare sig Dolorata Scozzaris eller hennes barns intressen. Placeringen på ”Il Forteto” stred därför också mot artikel 8 i konventionen.

När det gällde Carmela Giunta konstaterade Europadomstolen att förhållandet mellan henne och barnen omfattades av skyddet för familjeliv i artikel 8 i konventionen. Det framgick emellertid att Carmela Giunta skulle ha haft betydande svårigheter att ta ansvar för barnen och att det delvis var hennes eget fel att ett umgänge i rimlig omfattning mellan henne och barnen inte kommit till stånd. Europadomstolen fann därför att hennes rätt enligt artikel 8 inte hade kränkts.

Dolorata Scozzari gjorde också gällande vid Europadomstolen att hennes barn genom att placeras på ”Il Forteto” hade utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen och att barnen inte heller hade fått sin rätt till undervisning enligt artikel 2 i första tilläggsprotokollet till konventionen tillgodosedd. Europadomstolen fann emellertid inte något stöd för att barnen på ”Il Forteto” hade utsatts för behandling i strid med artikel 3 i konventionen samt konstaterade att den äldste sonen hade påbörjat sin skolgång kort efter det att han hade kommit till ”Il Forteto” och att den yngste sonen gick i en förskola. Något brott mot artikel 3 i konventionen eller artikel 2 i första tilläggsprotokollet kunde under sådana omständigheter inte anses föreligga.

8. Elsholz mot Tyskland (dom 13.7.2000)

Frågor om rätt till umgänge med barn (artikel 8 i konventionen), diskriminering (artikel 14 i konventionen) och rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Elsholz var far till C., som föddes utom äktenskap i december 1986. Han erkände faderskapet och betalade underhåll för barnet. Han sammanlevde med barnets mor fram till juni 1988 och fortsatte att regelbundet träffa sin son fram till 1991, då barnets mor avbröt kontakten med honom.

I augusti 1992 begärde Elsholz att *Amtsgericht* i Mettmann skulle tillerkänna honom rätt till umgänge med sonen. Domstolen avslog denna begäran i december 1992. En ny begäran om umgängesrätt avslogs av samma domstol i december 1993. I sitt beslut hänvisade domstolen till de ansträngda relationerna mellan Elsholz och barnets mor och fann att umgängesrätt under dessa omständigheter inte skulle vara i barnets intresse. Domstolen ansåg det inte nödvändigt att i denna fråga inhämta ett psykologiskt sakkunnigutlåtande, vilket hade

rekommenderats av de sociala myndigheterna. *Landgericht* i Wuppertal, till vilken *Amtsgerichts* avgörande överklagades av Elsholz, avslog överklagandet utan att hålla en muntlig förhandling och utan att inhämta ett sakkunnigutlåtande.

Vid Europadomstolen klagade Elsholz över brott mot dels artikel 8 i konventionen (rätt till respekt för familjelivet) till följd av domstolarnas vägran att ge honom rätt till umgänge med sin son, dels artikel 14 (förbud mot diskriminering) i förening med artikel 8 i konventionen till följd av att han som utomäktenskaplig far befann sig i en sämre ställning än en far som var gift med barnets mor, dels också artikel 6:1 i konventionen (rätt till rättvis rättegång) till följd av att *Landgericht* avgjort målet utan muntlig förhandling och utan att inhämta ett sakkunnigutlåtande.

När det gällde artikel 8 i konventionen konstaterade Europadomstolen att Elsholz hade levt tillsammans med sin son från dennes födelse i december 1986 till juni 1988 och att hans kontakter med sonen fortsatt fram till juli 1991. De följande besluten att vägra honom rätt till umgänge med sonen utgjorde därför ett ingrepp i hans rätt till respekt för familjelivet enligt artikel 8. Ingreppet hade stöd i tysk lag och tjänade de enligt artikel 8:2 legitima ändamålen att skydda hälsa och moral samt barnets fri- och rättigheter. Det återstod att ta ställning till om ingreppet var nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

Europadomstolen fann att *Amtsgericht* inte på ett tillfredsställande sätt hade förklarat varför domstolen ansett sig inte böra följa de sociala myndigheternas rekommendation att föranstalta om en psykologisk utredning i umgängesfrågan. Dessutom borde *Landgericht*, eftersom det gällde att ta ställning till en så viktig fråga som relationerna mellan far och son, inte ha grundat sitt avgörande enbart på det skriftliga materialet, i vilket det inte ingick något utlåtande av en psykolog. Avsaknaden av ett sådant utlåtande i förening med att det inte hållits någon muntlig förhandling vid *Landgericht* medförde enligt Europadomstolen, vars konklusion antogs med 13 röster mot 4, att artikel 8 i konventionen inte hade respekterats.

När det gällde frågan om Elsholz diskriminerats i sin egenskap av far till ett utomäktenskapligt barn fann Europadomstolen det inte visat att en frånskild far skulle i en motsvarande situation ha behandlats på ett mera förmånligt sätt. Något brott mot artikel 14 i förening med artikel 8 i konventionen förelåg därför inte.

I fråga om artikel 6:1 i konventionen fann Europadomstolen, med 13 röster mot 4, att avsaknaden av en psykologisk sakkunnigutredning i förening med att *Landgericht* inte höll någon muntlig förhandling, trots att överklagandet till denna domstol aktualiserade både bevisfrågor och rättsfrågor, som inte på ett tillfredsställande sätt kunde avgöras enbart på grundval av det tillgängliga skriftliga materialet, innefattade ett brott mot artikel 6:1.

9. S.M. mot Frankrike (dom 18.7.2000)
10. Satonnet mot Frankrike (dom 2.8.2000)
11. Lambourdière mot Frankrike (dom 2.8.2000)

Frågor om tvister rörande offentlig anställning gällde ”civila rättigheter” samt om kravet på ett avgörande inom skälig tid respekterats (artikel 6:1 i konventionen)

En omdiskuterad fråga har länge varit under vilka förutsättningar tvister om offentlig anställning och om offentliga tjänstemäns arbetsförhållanden kunde anses gälla tjänstemännens ”civila rättigheter”, vilket är en förutsättning för att den rätt till domstolsprövning och de särskilda rättegångsgarantier som anges i artikel 6:1 i konventionen skall vara tillämpliga. Frågan fick ett prejudicerande svar i målet Pellegrin mot Frankrike (se SvJT 2000 s. 87 f.), där det uttalades att artikel 6:1 normalt är tillämplig på tvister om dessa förhållanden men att undantag gäller för sådana tjänstemän vilkas tjänsteutövning är av särskild betydelse för staten eller som direkt eller indirekt medverkar i utövande av offentlig myndighet. Är det fråga om tvister rörande rätt till pension eller liknande förmåner efter avslutad tjänstgöring, skall dock artikel 6:1 anses tillämplig även i fråga om sådana tjänstemän.

I de tre mål som nu avgjorts har den i fallet Pellegrin fastslagna principen tillämpats. Klaganden S.M. var medicinsk-social sekreterare vid de sociala myndigheterna i departementet Calvados, och tvisten vid de franska domstolarna gällde hennes rätt till viss tjänsteställning och till de pensionsförmåner som följde av tjänsteställningen. Klaganden Satonnet var medicinsk chef vid ett medicinsk-psykopedagogiskt center i staden Pantin, och tvisten vid de franska domstolarna gällde ett beslut att avskeda honom från denna befattning. Klaganden Lambourdière var tjänsteman vid sjukhusförvaltningen i Paris, och tvisten vid de franska domstolarna gällde hans rätt till viss arbetsskadeersättning. I inget av tre målen befanns klagandens tjänst ha varit av sådant slag att den föll utanför tillämpningsområdet för artikel 6:1 i konventionen, och i två av fallen var det dessutom fråga om ekonomiska förmåner efter pensionering. Artikel 6:1 var alltså tillämplig i alla de tre målen.

Den fråga som återstod att bedöma var om processerna vid de franska domstolarna hade pågått under alltför lång tid. Denna fråga besvarades i alla de tre målen jakande av Europadomstolen, som således fann att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

12. Ekinci mot Turkiet (dom 18.7.2000)

Fråga om rätten till liv (artikel 2 i konventionen)

Klaganden, Seho Ekinci, gjorde gällande att hans bror, Nuri Ekinci, i strid med artikel 2 i konventionen hade dödats av de turkiska säkerhetsstyrkorna eller med deras medverkan och att det inte hade gjorts någon effektiv undersökning av omständigheterna kring hans död. Nuri Ekinci hade varit politiskt verksam i ett prokurdiskt parti och

hade under en tid varit berövad friheten i Sason i sydöstra Turkiet. Han hade sårats under en demonstration i Sason och hade därefter med sin familj flyttat till Diyarbakir. I februari 1994, då han befann sig på tillfälligt besök i Sason, dödades han där på öppen gata.

Europadomstolen fann att de bevis som åberopats av Seho Ekinci inte var tillräckliga för att domstolen kunde finna det styrkt att Nuri Ekinci dödats av säkerhetsstyrkorna eller med deras medverkan. I den utredning som gjorts av myndigheterna hade dessa inte heller bortsett från möjligheten att säkerhetsstyrkorna varit inblandade i mordet, och trots att man inte hade lyckats identifiera någon gärningsman, hade myndigheterna inte varit passiva utan gjort en utredning som fick anses ha varit seriös och tillräckligt grundlig.

Europadomstolens konklusion var därför att artikel 2 i konventionen inte hade kränkts.

13. Sener mot Turkiet (dom 18.7.2000)

Frågor om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen) och rättegång inför en oavhängig och opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Pelin Sener var vid den aktuella tiden ägare till och utgivare av en veckotidskrift. I september 1993 beslöt statssäkerhetsdomstolen i Istanbul att beslagta ett nummer av tidskriften på grund av att en däri publicerad artikel innehöll separatistisk propaganda. Pelin Sener åtalades för att ha spritt propaganda mot statens enhet genom att publicera denna artikel. Hon dömdes i juli 1994 av statssäkerhetsdomstolen för sådant brott till fängelse och böter. I sina domskäl hänvisade domstolen till att i artikeln en del av Turkiets territorium hade benämnts ”Kurdistan” och befolkningen där hade kallats kurdiska medborgare, samt att enligt artikeln folkmord skulle ha ägt rum och ”Kurdistan” skulle ha bombats och bränts och kemiska vapen skulle ha kommit till användning där.

Med anledning av ny lagstiftning i oktober 1995 togs Pelin Seners fall upp på nytt. Sedan statssäkerhetsdomstolen i en ny dom i mars 1996 hade dömt Pelin Sener till samma straff som tidigare, undanröjdes denna dom i juni 1997 av Kassationsdomstolen. I september 1997 beslöt statssäkerhetsdomstolen att villkorligt uppskjuta avgörandet av målet mot Pelin Sener. En slutlig dom skulle meddelas först om hon i egenskap av utgivare inom en tid av tre år dömdes för ett nytt uppsåtligt brott.

Inför Europadomstolen klagade Pelin Sener över brott mot dels hennes genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet, dels hennes rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång, varvid hon hänvisade till att en av domarna i statssäkerhetsdomstolen var en militär domare.

Europadomstolen fann att domen mot Pelin Sener utgjorde ett ingrepp i hennes yttrandefrihet, att ingreppet grundades på turkisk lag och att det varit avsett att tillgodose de enligt artikel 10:2 i konventio-

nen legitima syftena att skydda nationell säkerhet och allmän säkerhet.

Den återstående frågan var om ingreppet var proportionerligt och därmed kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Europadomstolen hänvisade till tidigare domar i liknande mål (målen Ceylan m.fl. mot Turkiet och Öztürk mot Turkiet, SvJT 1999 s. 912 ff., samt Erdogdu mot Turkiet, SvJT 2000 s. 593) och framhöll att den aktuella artikeln var skriven av en intellektuell person, som framlade sina åsikter om det kurdiska problemet. I artikeln kritiserades regeringens politik och de turkiska säkerhetsorganens handlande mot den kurdiska befolkningen. Fastän vissa uttryckssätt hade en aggressiv ton, kunde artikeln i sin helhet inte anses förhärliga våld eller uppmuntra till hat, hämnd eller väpnat motstånd. Tvärtom mynnade analysen ut i ett krav på att den väpnade konflikten skulle avslutas. Under sådana förhållanden fanns inte tillräckliga skäl för att ingripa i Pelin Seners yttrandefrihet.

Det förhållandet att domen blivit villkorlig och beroende av om Pelin Sener inom en treårsperiod begick ett nytt brott medförde enligt Europadomstolen inte att kränkningen av hennes yttrandefrihet undanröjts, eftersom domen påverkade hennes möjligheter att fortsättningsvis publicera sina åsikter som ett led i en offentlig debatt. Hennes yttrandefrihet hade därför inskränkts på ett oproportionerligt sätt, och Europadomstolen konkluderade, med 6 röster mot 1, att artikel 10 i konventionen hade kränkts.

När det sedan gällde processen inför statssäkerhetsdomstolen erinrade Europadomstolen om sina tidigare avgöranden (målen Incal mot Turkiet, SvJT 1998 s. 593 f., och Çiraklar mot Turkiet, SvJT 1999 s. 69 f.), enligt vilka det förhållandet att en av domarna i statssäkerhetsdomstolen var en arméofficer var ägnat att i mål rörande samhällsfarlig propaganda skapa tvivel om domstolens oavhängighet och opartiskhet. På samma grunder fann Europadomstolen i detta fall, med 6 röster mot 1, att rättegången inte hade uppfyllt kraven i artikel 6:1 i konventionen.

14. Antonetto mot Italien (dom 20.7.2000)

Fråga om ingrepp i äganderätten (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Irma Antonetto ägde ett hus i Turin. År 1964 tillät staden Turin att det i närheten av hennes hus byggdes ett högt bostadshus. Irma Antonetto angrep detta byggnadstillstånd inför den högsta förvaltningsdomstolen, *Consiglio di Stato*, som biföll hennes talan och upphävde byggnadstillståndet på grund av att det bedömdes strida mot lokala bestämmelser. Under tiden hade emellertid bostadshuset byggts, och Irma Antonetto begärde med stöd av den högsta förvaltningsdomstolens beslut att det skulle rivas i den utsträckning det inte överensstämde med gällande byggnadsbestämmelser. Staden Turin vägrade att riva huset, vilket ledde till nya förfaranden inför *Consiglio di Stato*.

Denna domstol meddelade nya beslut av innebörd att staden var skyldig att riva huset.

Emellertid antogs 1988 en ny lag, som gjorde det möjligt att under vissa förutsättningar ha kvar byggnader som uppförts i strid med gällande regler. Staden fann att denna lag var tillämplig i det aktuella fallet, och denna ståndpunkt godtogs av *Consiglio di Stato*, som alltså frånföll sin tidigare ståndpunkt att bostadshuset skulle rivas.

Irma Antonetto klagade vid Europadomstolen över brott mot dels artikel 6 i konventionen på grund av att hon inte kunnat få den högsta förvaltningsdomstolens beslut verkställda, dels artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen på grund av att hon genom uppförandet av bostadshuset berövats ljus och utsikt och att värdet på hennes fastighet nedgått till följd härav.

När det gällde artikel 6 i konventionen konstaterade Europadomstolen att verkställigheten av domstolsbeslut är en del av det förfarande som omfattas av artikel 6. I förevarande fall hade staden Turin under mer än 14 år efter den 1 augusti 1973, då den enskilda klagorätten enligt konventionen blev gällande för Italien, vägrat att rätta sig efter den högsta förvaltningsdomstolen, som i sin dom krävt att bostadshuset skulle helt eller delvis rivas. Genom att under så lång tid underlåta att vidta åtgärder för att rätta sig efter ett domstolsbeslut hade myndigheterna gjort rätten till domstolsprövning i konventionen illusorisk i detta fall. Det förelåg därför ett brott mot artikel 6:1, och Europadomstolen behövde med hänsyn härtill inte ta ställning till hur rättsläget var efter det att den nya lagen antagits 1988.

I fråga om artikel 1 i tilläggsprotokollet fann Europadomstolen att myndigheternas vägran att helt eller delvis riva bostadshuset medfört att Irma Antonettos fastighet berövats ljus och utsikt och därmed nedgått i värde. Denna vägran utgjorde ett ingrepp i Irma Antonettos rätt till respekt för sin egendom, och ingreppet hade fram till ikraftträdandet av 1988 års lag inget rättsligt stöd. Det förelåg därför även ett brott mot artikel 1, och detta även om det genom den nya lagen skapats en rättslig grund för ingreppet.

15. Caloc mot Frankrike (dom 20.7.2000)

Frågor om misshandel under frihetsberövande (artikel 3 i konventionen) och avgörande inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen)

Caloc arresterades den 29 september 1988 på Martinique med anledning av att hans tidigare arbetsgivare hade anmält honom för skadegörelse. Han försökte undkomma men hanns upp av gendarmer. Han gjorde motstånd både vid gripandet och senare på gendarmeristationen, men motståndet bröts med våld. Den 1 oktober 1988 undersöktes han av en läkare, som fann vissa yttre skador på hans kropp. Caloc klagade över att han misshandlats av gendarmerna och att han också vid förhör förmåtts lämna vissa uppgifter genom tvång. Den utred-

ning som gjordes ledde inte till åtal mot någon av de berörda gendarmerna.

Vid Europadomstolen gjorde Caloc gällande att han utsatts för omänsklig och förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen och att myndigheterna i strid med denna artikel inte heller gjort någon effektiv undersökning av vad som hänt.

Europadomstolen fann att de skador som konstaterats på Caloc kunde antas ha orsakats av våld som använts mot honom vid hans flyktförsök och att det inte kunde anses visat att gendarmerna använt oproportionerligt våld och ingripit mera kraftfullt än som varit påkallat av omständigheterna. Calocs påståenden om att han även senare, medan han var berövad friheten, hade utsatts för misshandel fann Europadomstolen obestyrkt. Hans klagomål över misshandel hade föranlett myndigheterna att göra en utredning, och Europadomstolen fann ingen anledning att rikta kritik mot det sätt på vilken denna utredning hade genomförts.

På grundval av denna bedömning konkluderade Europadomstolen, med 6 röster mot 1, att artikel 3 i konventionen inte hade kränkts.

Caloc klagade också över att det rättsliga förfarande som hans brottsanmälan mot gendarmerna hade föranlett inte hade slutförts inom skälig tid, vilket enligt hans mening utgjorde ett brott mot artikel 6:1 i konventionen. Europadomstolen fann att förfarandet hade pågått i över sju år och att denna tidslängd under omständigheterna inte var skälig. Det förelåg därför, som Caloc gjort gällande, ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.

16. Mattoccia mot Italien (dom 25.7.2000)

Frågor om rättvis rättegång (artikel 6:1 och artikel 6:3 a) och b) i konventionen) och avgörande inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen)

Mattoccia var busschaufför och hade till uppgift att med buss transportera handikappade barn till och från en skola i Rom. Han underrättades den 17 februari 1986 om att han misstänktes för att ha gjort sig skyldig till ett sexuellt övergrepp mot en skolflicka, R., som var mentalt handikappad. Åtal mot honom väcktes den 23 oktober 1986. Den första domstolsförhandlingen ägde rum först den 25 november 1989. En andra förhandling hölls den 12 juni 1990. Samma dag meddelade domstolen sin dom, i vilken den fann Mattoccia skyldig till våldtäkt och dömde honom till tre års fängelse. Mattoccia överklagade domen, som fastställdes av appellationsdomstolen den 20 maj 1991. Mattoccias fortsatta överklagande avslogs av Kassationsdomstolen genom dom den 17 juni 1993, som blev tillgänglig den 19 juli 1993.

Vid Europadomstolen gjorde Mattoccia gällande dels att han i strid med artikel 6:1 och artikel 6:3 i konventionen inte haft möjlighet att försvara sig på ett tillfredsställande sätt mot anklagelsen för brott, dels

att det rättsliga förfarandet i strid med artikel 6:1 i konventionen inte slutförts inom en skälig tid.

Europadomstolen konstaterade att Mattoccia till en början hade anklagats för att ha våldtagit R. i Rom i november 1985. Senare hade åklagaren ändrat sitt påstående om tidpunkten för brottet och gjort gällande att detta hade begåtts i slutet av oktober 1985 eller omkring den 10 november 1985. Enligt åklagarens uppfattning hade övergreppet utförts i skolans badrum. Emellertid underrättades Mattoccia inte om dessa preciseringar rörande tid och plats för brottet. Vid de förhör som hölls med honom framgick det tvärtom att han trodde sig vara anklagad för att ha förgripit sig på R. inne i bussen och inte i skollokalerna, och ingenting gjordes för att ta honom ur denna villfarelse om innebörden av anklagelsen. Europadomstolen fann att det på detta stadium hade ålegat åklagaren att skyndsamt och i detalj underrätta Mattoccia om dessa väsentliga aspekter av anklagelsen mot honom för att bereda honom möjlighet att mera effektivt försvara sig.

Europadomstolen konstaterade vidare att anklagelsen mot Mattoccia ändrats på nytt när rättegången inleddes. Tidpunkten för övergreppet angavs då till den 21 november 1985, och övergreppet påstods nu ha ägt rum i skolans terapilokal. Bevisningen i målet gav emellertid inte stöd för att ett övergrepp hade skett vid denna tid och på denna plats, eftersom det framkom att R. inte hade besökt skolan efter den 11 november 1985 och det fanns vittnen som uppgav att Mattoccia inte brukade gå in i skolbyggnaden och i vart fall inte hade tillträde till terapilokalen. Trots denna bevisning fann den italienska domstolen Mattoccia skyldig men angav i sin dom att övergreppet hade begåtts strax före den 11 november 1985 på en inte närmare preciserad plats inne i skolan. Domstolen tillade att de vittnen som uttalat sig till förmån för Mattoccia inte var trovärdiga.

Europadomstolen framhöll att Mattoccia och hans försvarare borde ha getts rådrum för att ta ställning till de nya påståenden som efter hand framfördes om tiden och platsen för brottet samt att de svårigheter som ändringarna i anklagelsen berett försvaret inte hade tillräckligt beaktats av den italienska domstolen. I domstolens dom hade Mattoccia konfronterats med ytterligare en ny version av omständigheterna kring brottet. När Mattoccia i sitt överklagande ville försvara sig mot denna version genom att höra ett nytt vittne, hade appellationsdomstolen funnit ett sådant vittnesförhör onödigt.

Europadomstolen ansåg vid en samlad bedömning att försvaret i detta fall hade konfronterats med exceptionella svårigheter. Informationen om omständigheterna kring brottet hade varit otydlig i själva åtalet, och uppgifterna om tid och plats för brottet hade upprepade gånger ändrats. Mattoccia borde ha fått bättre möjligheter att försvara sig på ett effektivt sätt, t.ex. genom att åberopa egen vittnesbevisning. Han hade inte underrättats i detalj om anklagelsen mot honom och han hade inte heller haft tillräcklig tid och tillräckliga möjligheter att

förbereda sitt försvar mot de nya påståenden som framförts. Europadomstolen konkluderade att det förelåg ett brott mot artikel 6:3 punkterna a) och b) i förening med artikel 6:1 i konventionen.

När det sedan gällde förfarandets längd fann Europadomstolen att tiden från det att Mattoccia underrättats om misstanken mot honom fram till den slutliga domen uppgick till sju år och fem månader och att det förekommit flera dröjsmål för vilka myndigheterna bar ansvar. Förfarandet hade därför inte slutförts inom en skälig tid, och artikel 6:1 i konventionen hade överträtts i detta hänseende.

17. **Tierce m.fl. mot San Marino (dom 25.7.2000)**

Frågor om opartisk domstol och muntlig förhandling (artikel 6:1 i konventionen)

Klagande i målet var Jean-Marc Tierce, Roberto Marra och Paola Gabrielli.

Med anledning av en anmälan mot Jean-Marc Tierce för ekonomisk brottslighet gjordes en utredning av en befattningshavare med titeln *Commissario della Legge*. Denne höll förhör med Tierce och andra, föranstaltade om en utredning av en sakkunnig och beslöt att ta viss egendom i beslag. Rättegången i målet ägde rum inför samme *Commissario della Legge*, som fann Tierce skyldig och dömde honom till ett villkorligt fängelsestraff och böter. Domen överklagades av både Tierce och målsäganden till appellationsdomaren som, utan att hålla en muntlig förhandling, fastställde den överklagade domen.

Roberto Marra och Paola Gabrielli åtalades för narkotikabrott. *Commissario di Legge* dömde Marra för innehav av narkotika utan avsikt att bedriva handel därmed till sju månaders fängelse men frikände Paola Gabrielli. Sedan domen överklagats av både Marra och åklagaren (*Procuratore del Fisco*), fann appellationsdomaren Marra skyldig till innehav av narkotika med avsikt att bedriva handel därmed och skärpte straffet till fängelse ett år två månader. Appellationsdomaren fann vidare att Paola Gabrielli hade med kännedom om Marras brott beslutat att medverka till detta och dömde henne till tio månaders fängelse. Appellationsdomarens dom meddelades utan att någon muntlig förhandling hållits inför honom.

Vid Europadomstolen klagade Tierce över att han i strid med artikel 6:1 i konventionen inte hade dömts av en opartisk domstol. Han hänvisade till att han hade dömts av *Commissario della Legge*, som dessförinnan hade svarat för brottsutredningen.

Europadomstolen framhöll att *Commissario della Legge* hade under mer än två år skött brottsutredningen mot Tierce och att han därvid hade hållit förhör såväl med denne som med den som gjort brottsanmälan och vittnen. Han hade också föranstaltat om en sakkunnigutredning och hållit förhör med den sakkunnige samt beslutat om beslag av Tierces egendom. Han hade sedan beslutat att hänskjuta målet till domstol och efter en rättegång som pågått i omkring tre månader

dömt Tierce. Under sådana förhållanden fann Europadomstolen att Tierce kunde på objektiva grunder ifrågasätta om *Commissario della Legge*, när han dömde Tierce, var en opartisk domare. Det förelåg därför i detta hänseende ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.

Tierce, Marra och Paola Gabrielli gjorde alla gällande att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts på grund av att de inte hade hörts personligen av appellationsdomaren.

Europadomstolen framhöll att rätten till en muntlig förhandling i överrätt är beroende av vilka frågor som föreligger till bedömning. Om förfarandet endast gäller prövningstillstånd eller är begränsat till rättsfrågor, kan kraven i artikel 6:1 i konventionen vara uppfyllda även om den tilltalade inte får framträda personligen inför domstolen. Är det däremot fråga om en fullständig omprövning av om den tilltalade är skyldig eller oskyldig, innefattande en bedömning av både faktiska förhållanden och rättsliga aspekter, har den tilltalade en rätt att själv framträda inför domstolen för att övertyga domstolen om att han inte begått den åtalade gärningen.

I förevarande fall hade appellationsdomaren varit behörig att pröva både bevisfrågor och rättsfrågor, och det fanns enligt lagen i San Marino ingen rätt för de tilltalade att personligen framträda inför appellationsdomaren. Tierce hade hävdat att han var oskyldig, och frågan om hans skuld eller oskuld var den huvudfråga som appellationsdomaren hade att bedöma. Denne hade också gjort en rättslig bedömning, varvid frågan om Tierces uppsåt varit avgörande. Även andra frågor, bl.a. rörande beslagtagandet av Tierces egendom, hade varit föremål för bedömning. Under sådana förhållanden hade Tierce bort höras personligen av appellationsdomaren.

Även i fråga om Marra och Paola Gabrielli hade appellationsdomaren haft att bedöma om de var skyldiga till brottsligt handlande. Han hade dömt Marra för innehav av narkotika med uppsåt att bedriva handel trots att domaren i första instans hade uteslutit ett sådant uppsåt. Han hade dömt Paola Gabrielli för att hon med kännedom om Marras brottsliga verksamhet manifesterat sin vilja att delta i denna verksamhet, trots att hon i första instans hade frikänts på grund av att detta subjektiva element saknats. För att göra en sådan omprövning av de tilltalades skuld hade appellationsdomaren bort höra Marra och Paola Gabrielli personligen.

Europadomstolen fann därför att det inte funnits någon grund enligt artikel 6:1 i konventionen för att inte hålla en muntlig förhandling, vid vilken Tierce, Marra och Paola Gabrielli hade kunnat höras personligen av appellationsdomaren. Det förelåg därför ett brott mot artikel 6:1 även på denna punkt.

18. Klein mot Tyskland (dom 27.7.2000)

Fråga om längden av rättegång vid författningsdomstol (artikel 6:1 i konventionen)

I december 1985 väckte ett elektricitetsbolag talan mot Klein inför *Amtsgericht* i Moers med yrkande om betalning för levererad elektricitet. I april 1986 förpliktade distriktsdomstolen Klein att betala ett visst penningbelopp. I juni 1986 överklagade Klein domen till Författningsdomstolen, *Bundesverfassungsgericht*, som i oktober 1994 fann att vissa delar av den lag som tillämpats stred mot författningen och som därför upphävde *Amtsgerichts* dom och återförvisade målet till *Amtsgericht*. I februari 1995 ålade *Amtsgericht* Klein att betala ett mindre penningbelopp än som utdömts i den tidigare domen. Ett nytt överklagande till Författningsdomstolen avslogs av denna domstol i augusti 1995.

Klein klagade vid Europadomstolen över att förfarandet, särskilt vid Författningsdomstolen, hade pågått under alltför lång tid och gjorde gällande att detta stred mot kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande inom skälig tid.

Europadomstolen uppehöll sig först vid frågan om artikel 6:1 i konventionen i detta fall var tillämplig på förfarandet vid Författningsdomstolen. I detta hänseende konstaterade Europadomstolen att tvisten om Kleins skyldighet att betala för levererad elektricitet gällde hans civila rättigheter och att förfarandet vid Författningsdomstolen var direkt avgörande för utgången av denna tvist. Artikel 6:1 var därför tillämplig.

När det gällde tidslängden konstaterade Europadomstolen att målet varit anhängigt vid Författningsdomstolen i mer än åtta år, vilket fick anses stå i strid med kravet på ett avgörande inom skälig tid, även om man beaktade att den konstitutionella fråga som Författningsdomstolen haft att bedöma varit relativt komplicerad och haft betydelse långt utöver det enskilda fallet. Europadomstolens slutsats var därför att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

19. Pisano mot Italien (dom 27.7.2000)

Fråga om rättvis rättegång (artikel 6:1 och artikel 6:3 d) i konventionen)

Pisano åtalades för mord på sin hustru. Han bestred åtalet och gjorde gällande att han vid tidpunkten för mordet hade befunnit sig på sin arbetsplats, varifrån han endast avlägsnat sig för att uträtta ett par ärenden. Bl.a. hade han besökt en myndighet för att lämna in vissa dokument. Efter det att rättegången mot honom hade inletts, begärde han att en person, som skulle ha stått före honom i kön hos myndigheten i fråga, skulle höras som vittne i målet. Domstolen avslog denna begäran med motiveringen att hörande av denna person inte var absolut nödvändigt. Sedan rättegången avslutats, dömdes Pisano för mord till livstids fängelse.

Vid Europadomstolen klagade Pisano över brott mot artikel 6:1 och artikel 6:3 d) i konventionen till följd av att domstolen med en intetsägande motivering hade vägrat att höra det vittne han angivit samt att åklagaren hade försummat att utreda omständigheter som kunde tala till hans förmån.

Europadomstolen framhöll att parterna enligt italiensk rätt normalt skall ange sin bevisning innan rättegången inleds. Eftersom Pisano först senare begärt att ett vittne skulle höras, var han underkastad en strängare italiensk procedurregel, enligt vilken vittnet kunde kallas till förhör endast om domstolen ansåg det absolut nödvändigt. Europadomstolen fann att det var den italienska domstolens sak att avgöra om det fanns tillräckliga skäl för att höra detta vittne och att det förhållandet att domstolen funnit sådana skäl saknas inte medförde att förfarandet stred mot artikel 6 i konventionen. Inte heller utgjorde domstolens knappa motivering för att inte höra vittnet ett brott mot artikel 6, särskilt som den efterföljande domen mot Pisano gav detaljerade upplysningar om skälen till att Pisano funnits skyldig till mord och också gav en viss anvisning om varför domstolen funnit det begärda vittnesförhöret inte vara nödvändigt. Europadomstolen fann slutligen att åklagarens förundersökning inte varit av sådant slag att den hade kränkt Pisanos rätt till en rättvis rättegång.

Europadomstolens konklusion, som antogs med 5 röster mot 2, var att det inte förelåg en kränkning av artikel 6:1 i konventionen eller av denna artikel i förening med artikel 6:3 d) i konventionen.

20. A.D.T. mot Storbritannien (dom 31.7.2000)

Fråga om ingrepp i rätten till respekt för privatlivet genom bestraffning av homosexuella handlingar (artikel 8 i konventionen)

Under en husrannsakan i A.D.T.:s hem påträffade polisen ett antal fotografier och videoinspelningar av homosexuella handlingar som utförts av A.D.T. tillsammans med fyra andra män. A.D.T. åtalades och dömdes för grov osedlighet (*gross indecency*).

Vid Europadomstolen klagade A.D.T. över att domen för grov osedlighet kränkte hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatlivet.

Europadomstolen fann att såväl den lagbestämmelse som kriminaliserade vissa homosexuella handlingar som dess tillämpning i det enskilda fallet innefattade ett ingrepp i A.D.T.:s rätt enligt artikel 8 i konventionen. Kravet på laglighet var uppfyllt, och syftet med ingreppet, nämligen att skydda moralen och andras fri- och rättigheter, var legitimt enligt artikel 8:2. En ytterligare förutsättning för att ingreppet skulle vara förenligt med artikel 8 var emellertid att det kunde anses vara förestavat av ett trängande samhälleligt behov och därmed vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

Europadomstolen erinrade om tidigare avgöranden i vilka den funnit kriminalisering av frivilliga homosexuella handlingar mellan

vuxna män över 21 år inte vara förenlig med artikel 8 i konventionen (målen Dudgeon mot Storbritannien och Norris mot Irland, SvJT 1991 s. 309, och Modinos mot Cypern, dom 22.4.1994, European Court of Human Rights, Judgments and Decisions, Vol. 259). Det aktuella fallet skilde sig från de tidigare avgörandena såtillvida som de homosexuella handlingar som A.D.T. dömts för hade utförts tillsammans med fyra andra män. Dessutom hade handlingarna inspelats på video, men A.D.T. hade inte dömts för inspelningen utan för handlingarna som sådana.

Europadomstolen konstaterade att de homosexuella handlingarna inte hade innefattat våld och hade utförts i privat miljö. Europadomstolen framhöll att det i vissa fall kunde finnas godtagbara skäl för staten att ingripa även mot privata sexuella handlingar av hänsyn till hälsa eller moral men att utrymmet för sådana ingripanden var begränsat och att i det aktuella fallet det inte anförts tillräckliga skäl vare sig för den lagbestämmelse som kriminaliserade privata homosexuella handlingar mellan män eller för åtalet och domen mot A.D.T. Europadomstolen konkluderade således att artikel 8 i konventionen inte hade respekterats.

21. Barfuss mot Tjeckiska republiken (dom 31.7.2000)

Frågor om häktningstidens längd (artikel 5:3 i konventionen) och avgörande inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen)

Barfuss arresterades den 19 maj 1994 på grund av misstanke om bedrägeri. Den 20 maj 1994 häktades han av distriktsdomstolen i Karlovy Vary. Den 19 september 1995 åtalades han vid regiondomstolen i Plzen. Senare överflyttades målet till regiondomstolen i Prag, som den 7 november 1997 dömde honom för bedrägeri till nio års fängelse. Domen fastställdes den 26 mars 1998 av appellationsdomstolen.

Barfuss gjorde gällande att hans häktning stred mot artikel 5:3 i konventionen på grund av att häktningstiden varit längre än som var skäligt och att även artikel 6:1 i konventionen hade överträtts genom att kravet på ett avgörande inom skälig tid inte hade respekterats.

Europadomstolen konstaterade att häktningstiden uppgick till tre år, fem månader och nitton dagar. Det hade funnits en skälig misstanke att Barfuss begått brott, och det hade också förelegat risk för att han skulle, om han frigavs, bege sig till Tyskland, där han hade möjlighet att förvärva tyskt medborgarskap och därmed åtnjuta skydd mot utlämning till Tjeckiska republiken. Emellertid pekade Europadomstolen på att det hade uppkommit vissa dröjsmål vid myndigheternas handläggning av målet mot Barfuss. Myndigheterna hade således inte handlagt målet med den omsorg som kunde förväntas av dem, varför det förelåg ett brott mot artikel 5:3 i konventionen.

Förfarandet mot Barfuss fram till slutgiltig dom hade varat i tre år, tio månader och sju dagar. Även i detta hänseende pekade Europadomstolen på de dröjsmål som uppkommit vid myndigheternas hand-

läggning av målet och konkluderade på grund härav att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

22. Jecius mot Litauen (dom 31.7.2000)

Fråga om frihetsberövande haft stöd i konventionen och i inhemsk lag (artikel 5:1 i konventionen) samt frågor om arresterad persons inställelse inför domare (artikel 5:3 i konventionen), häktningstidens längd (artikel 5:3 i konventionen) och domstolsprövning av ett frihetsberövandes laglighet (artikel 5:4 i konventionen)

Jecius arresterades den 8 februari 1996. Samma dag beslöt en polischef, efter bemyndigande av åklagare, att han skulle hållas i ”preventivt häkte” under 60 dagar. Detta beslut godkändes följande dag av regiondomstolen i Vilnius. Den 8 mars 1996 åtalades Jecius för mord begånget under försvårande omständigheter. Den 14 mars 1996 lämnade åklagaren sitt bemyndigande till att Jecius skulle få hållas häktad på grund av misstanke om mord fram till den 4 juni 1996. Han förblev häktad även efter denna dag, trots att inget formellt beslut om förlängning av häktningstiden meddelades förrän den 31 juli 1996, då en domare beslöt att hans häktning skulle vara ”oförändrad”. Rättegången inför regiondomstolen i Panevezys började den 3 september 1996. Den 16 oktober 1996 beslöt regiondomstolen att Jecius skulle kvarbli i häkte. Rättegången pågick — med vissa avbrott — fram till den 9 juni 1997, då regiondomstolen frikände honom på grund av otillräcklig bevisning. Domen undanröjdes av appellationsdomstolen den 27 augusti 1997. Jecius underrättades senare om att åtalet mot honom hade nedlagts genom beslut den 21 oktober 1997.

Vid Europadomstolen klagade Jecius över att hans rätt enligt artikel 5 i konventionen till skydd för den personliga friheten hade kränkts i flera olika hänseenden.

Europadomstolen konstaterade först att grunden för ”preventivt häkte”, som Jecius ålagts enligt då gällande lag, inte var att han misstänktes för att ha begått brott utan att det fanns risk för att han skulle senare begå ett allvarligt brott. Ett sådant frihetsberövande ingick inte i de tillåtliga frihetsberövanden som uppräknas i artikel 5:1 i konventionen. Jecius hade därför under tiden fram till den 4 juni 1996 varit berövad friheten i strid med denna bestämmelse.

Vidare fann Europadomstolen att det under tiden från den 4 juni till den 31 juli 1996 inte hade funnits något beslut om att Jecius skulle vara häktad eller någon annan laglig grund för hans häktning. Även under denna period hade alltså artikel 5:1 överträtts.

När det gällde tiden från den 31 juli till den 16 oktober 1996 fann däremot Europadomstolen att regiondomstolens beslut den 31 juli 1996, även om det i detta beslut endast angavs att häktningen skulle vara ”oförändrad” och trots att häktningen före den 31 juli inte hade varit laglig, fick förstås som ett beslut om att Jecius skulle vara kvar i häkte. Det hade inte visats att detta beslut var olagligt enligt litauisk

rätt, och det fick också anses förenligt med artikel 5:1 i konventionen. Något brott mot artikel 5:1 förelåg därför inte under denna tid.

När det sedan gällde kravet i artikel 5:3 i konventionen på att en person som grips på grund av misstanke om brott skall utan dröjsmål ställas inför en domare eller annan ämbetsman som fullgör dömande uppgifter erinrade Europadomstolen om att Litauen vid sitt tillträde till konventionen gjort en särskild reservation på denna punkt, vilken var giltig fram till den 21 juni 1996. När Jecius den 14 mars 1996 häktades enligt åklagares beslut, förelåg alltså på grund av reservationen ingen skyldighet för de litauiska myndigheterna enligt konventionen att inställa honom utan dröjsmål inför en domare eller en motsvarande ämbetsman. Något brott mot artikel 5:3 förelåg således inte på denna punkt.

En annan fråga, som också gällde artikel 5:3 i konventionen, var om Jecius hållits häktad under oskäligt lång tid. Den tid som skulle bedömas var nästan 15 månader och den hade föregåtts av ett annat frihetsberövande under mer än en månad. Som skäl för häktningen hade endast åberopats brottets grovhet och den starka bevisning som förelåg mot Jecius. Europadomstolen fann att misstanken om ett så grovt brott som mord kunde rättfärdiga häktning under någon tid men att enbart denna misstanke inte utgjorde tillräcklig grund för häktning under nästan 15 månader, särskilt i ett fall som detta där det senare visat sig att misstanken inte var tillräckligt stark för att leda till fällande dom. Europadomstolen konkluderade därför att artikel 5:3 hade kränkts i detta hänseende.

Europadomstolen fann också att de litauiska domstolar, som hade beslutat om Jecius' häktning, inte hade prövat de olika aspekterna av frihetsberövandets laglighet. Jecius hade således inte beretts möjlighet till en sådan domstolsprövning som förutsätts enligt artikel 5:4 i konventionen, varför även denna bestämmelse hade kränkts.

23. P.B. mot Frankrike (dom 1.8.2000)

Frågor om häktningstidens längd (artikel 5:3 i konventionen) och avgörande inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen)

Den 14 april 1993 arresterades P.B. på grund av misstanke om bl.a. bankrån. Han häktades den 16 april 1993 och förblev häktad fram till den 19 december 1997, då han dömdes av *cour d'assises* i departementet Bouches-du-Rhône till åtta års fängelse.

Vid Europadomstolen klagade P.B. över brott mot dels artikel 5:3 i konventionen på grund av den långa häktningstiden, dels artikel 6:1 i konventionen på grund av det långvariga rättsliga förfarandet.

Europadomstolen konstaterade att P.B. varit häktad i fyra år, åtta månader och tre dagar. Det hade förelegat flyktfara, i vart fall i ett första skede, och även behovet av att skydda den allmänna ordningen och faran för fortsatt brottslighet hade varit relevanta häktningsskäl, som emellertid inte kunnat motivera en häktning under så lång tid.

Det hade inte heller visats att myndigheterna varit försumliga i sin brottsutredning. Emellertid krävdes det mycket övertygande skäl för att rättfärdiga en häktningstid av mer än fyra år och åtta månader, och det framgick inte av omständigheterna i målet att de häktningsskäl som till en början förelegat hade förelegat under hela denna långa häktningstid. Europadomstolen fann alltså att artikel 5:3 i konventionen blivit kränkt.

När det gällde brottmålsförfarandet konstaterade Europadomstolen att det var fråga om samma tidslängd som i fråga om häktningen, dvs. fyra år, åtta månader och tre dagar, varav nästan fyra år hänförde sig till förundersökningen. Europadomstolen fann att denna tidslängd inte var skälig och att därför även artikel 6:1 i konventionen blivit kränkt.

24. Savvidou mot Grekland (dom 1.8.2000)

Frågor om avgörande inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen) och ersättning för exproprierad egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

I samband med en utvidgning av strandområdet i Kalamaria beslöt prefekten i Thessaloniki att ta i anspråk ett markområde om 172,3 m^2 som tillhörde Lena Saviddou. Den 10 oktober 1991 begärde Lena Saviddou att få ersättning för den exproprierade marken. Detta avslogs först av kommunen Kalamaria och därefter av prefekten i Thessaloniki. Den 28 maj 1993 överklagade Lena Saviddou prefektens beslut till Högsta förvaltningsdomstolen, som den 3 juni 1997 avslog hennes överklagande med motiveringen att gällande grekisk lag skapade en icke motbevisbar presumtion för att en fastighetsägare, som tvingats avstå ett mindre markområde till utvidgning av allmän mark, hade sådan nytta av utvidgningen att nyttan uppvägde förlusten av marken, varför någon ersättning inte skulle utgå.

Lena Saviddou klagade över brott mot dels artikel 6:1 i konventionen på grund av att hennes mål inte avgjorts inom skälig tid, dels artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen på grund av att hon inte erhållit ersättning för exproprierad mark.

När det gällde förfarandets längd framhöll Europadomstolen särskilt att handläggningen i Högsta förvaltningsdomstolen pågått från den 28 maj 1993 till den 3 juni 1997 och att en så lång handläggningstid i detta relativt okomplicerade mål inte var förenlig med konventionens krav på ett avgörande inom skälig tid. Det förelåg således ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.

I fråga om artikel 1 i tilläggsprotokollet erinrade Europadomstolen om tidigare avgöranden (målen Katikaridis m.fl. och Tsomtsos m.fl., båda mot Grekland, SvJT 1997 s. 46 f., och Papachelas mot Grekland, SvJT 1999 s. 589 f.), i vilka den funnit en liknande icke motbevisbar presumtion för att ingen skada uppkommit vara oförenlig med artikel 1. Europadomstolen fann att det saknades skäl till en annan bedöm-

ning i detta fall, varför konklusionen blev att artikel 1 i tilläggsprotokollet inte hade respekterats.

25. Entleitner mot Österrike (dom 1.8.2000)

Frågor om rättegång inför en oavhängig och opartisk domstol och om rätten till muntlig förhandling (artikel 6:1 i konventionen)

Entleitner begärde att den lokala jordbruksmyndigheten, *Agrarbezirksbehörde*, i Salzburg skulle utfärda en förklaring om att han ägde ett visst markområde som ingick i en ”jordbruksgemenskap”, *Agrargemeinschaft*, och att han också hade betesrättigheter inom detta område. Jordbruksmyndigheten biföll inte hans begäran, och hans överklagande avslogs senare av den regionala jordbruksnämnden, *Landesagrarsenat*. Förvaltningsdomstolen, *Verwaltungsgerichtshof*, som inte biföll hans begäran om muntlig förhandling, avslog hans överklagande av de administrativa organens beslut.

Vid Europadomstolen klagade Entleitner över brott mot artikel 6:1 i konventionen och hävdade att hans mål inte hade avgjorts av en oavhängig och opartisk domstol och att han inte heller hade åtnjutit sin rätt till muntlig förhandling inför en domstol.

Europadomstolen hänvisade till sin tidigare praxis (bl.a. målen Ettl m.fl. mot Österrike, SvJT 1991 s. 302, samt Stallinger och Kuso mot Österrike, SvJT 1997 s. 554), enligt vilken de regionala jordbruksnämnderna i Österrike hade ansetts vara oavhängiga och opartiska domstolar, och fann samma bedömning böra göras i detta fall. I detta hänseende förelåg alltså inte något brott mot artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen hänvisade vidare till ett tidigare avgörande i ett liknande mål (det ovannämnda målet Stallinger och Kuso mot Österrike), där domstolen funnit avsaknaden av muntlig förhandling vid Förvaltningsdomstolen stå i strid med artikel 6:1 i konventionen. Europadomstolen fann inte skäl att avvika från denna ståndpunkt och konkluderade att artikel 6:1 i konventionen i detta hänseende inte hade respekterats.

26. G.L. mot Italien (dom 3.8.2000)

Frågor om ingrepp i äganderätten (artikel 1 i första tilläggsprotokollet) och rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

G.L. ägde en våning i Milano, som han hade hyrt ut till en annan person. I november 1985 sade G.L. upp sin hyresgäst, men denne vägrade att flytta. G.L. instämde då hyresgästen till domstol, som i februari 1988 fastställde att uppsägningen var giltig och ålade hyresgästen att utrymma våningen före den 1 september 1989. Under de följande åren gjorde G.L. att stort antal försök att få hyresgästen vräkt, men han fick inte polisens medverkan till att avhysa denne. Hyresgästen behöll därför våningen ända fram till februari 1997, då han slutligen avflyttade utan att tvång kommit till användning.

Vid Europadomstolen klagade G.L. över brott mot dels artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen på grund av att han under lång tid inte kunnat återfå besittningen till sin egendom, dels artikel 6:1 i konventionen på grund av att domstolens vräkningsdom inte hade verkställts.

När det gällde artikel 1 i tilläggsprotokollet konstaterade Europadomstolen att G.L., som vid domstol hade utverkat en vräkningsdom redan i februari 1988, under lång tid hade lämnats i ovisshet om när han skulle kunna återfå sin våning. Han hade saknat möjlighet att påskynda ärendets behandling hos de exekutiva myndigheterna, och han kunde inte få skadestånd på grund av den långa väntetiden. Europadomstolen ansåg att han därför hade ålagts en oproportionerlig börda och att artikel 1 i tilläggsprotokollet hade kränkts.

I fråga om artikel 6:1 i konventionen erinrade Europadomstolen om ett tidigare avgörande (målet Immobiliare Saffi mot Italien, SvJT 1999 s. 917 ff.), i vilket domstolen ansett artikel 6 vara tillämplig på verkställigheten av en vräkningsdom. Europadomstolen framhöll att det inte var förenligt med artikel 6 att fördröja verkställigheten av domstolsbeslut under orimligt lång tid. En viss fördröjning kunde accepteras i fall då man kunde befara att verkställighet skulle föranleda oroligheter och äventyra den allmänna ordningen. I förevarande fall berodde svårigheterna att verkställa domstolsbeslutet på vissa lagbestämmelser som försvårade verkställigheten av vräkningsdomar. Till följd härav hade domstolsbeslutet blivit overksamt, och det hade i stället blivit de administrativa myndigheternas sak att avgöra när verkställighet skulle ske, och detta utan att det funnits någon effektiv domstolskontroll av deras beslut.

Europadomstolen konkluderade på denna punkt att G.L. genom de svårigheter som förelegat på verkställighetsstadiet hade berövats sin rätt till effektiv domstolsprövning av tvisten med hyresgästen och att detta stred mot artikel 6:1 i konventionen.

27. I.J.L., G.M.R. och A.K.P. mot Storbritannien (dom 19.9.2000)

Frågor om brott mot rätten till rättvis rättegång, bl.a. genom att utsagor som de tilltalade gjort under tvång åberopats som bevisning, samt om avgörande inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen)

I samband med att bryggeribolaget Guinness år 1986 i konkurrens med annan intressent förvärvade bolaget Distillers Company förekom kraftiga svängningar i kursvärdet på aktierna i Guinness. Det fanns misstankar om att kursen manipulerats genom att vissa personer köpt Guinnessaktier i utbyte mot dolda förmåner som erbjudits dem av Guinnessbolaget. Detta föranledde vederbörande minister (*Secretary of State for Trade and Industry*) att utse inspektörer för att utreda omständigheterna kring förvärvet av Distillers Company. Enligt gällande lag var dessa inspektörer utrustade med betydande maktbefogenheter. Alla befattningshavare vid det berörda bolaget var skyldiga att lämna

upplysningar och tillhandahålla dokument, och inspektörerna kunde höra dem under ed. Vid vägran att lämna upplysningar eller att på annat sätt medverka i utredningen kunde de befinnas skyldiga till *contempt of court*.

De tre klagandena vid Europadomstolen hörde till de personer som hade hörts av inspektörerna inom ramen för utredningen om Guinness. De åtalades senare för brott som de skulle ha begått i samband med Guinness' övertagande av Distillers Company. Bevisningen mot dem bestod till stor del av de förklaringar de själva avgivit — och varit skyldiga att avge — inför inspektörerna. De befanns alla skyldiga till brott och dömdes till varierande fängelse- eller bötesstraff.

Vid Europadomstolen gjorde klagandena gällande att de i strid med artikel 6:1 i konventionen inte hade kommit i åtnjutande av en rättvis rättegång.

Klagandena ansåg att brott mot artikel 6:1 i konventionen förelåg till följd av att åtalen mot dem hade byggt på uppgifter som de själva under tvång lämnat till inspektörerna. Europadomstolen, som i detta hänseende hänvisade till sitt avgörande i målet Saunders mot Storbritannien (se SvJT 1997 s. 57 f.), fann att det i detta hänseende förelåg ett brott mot principen att den som är misstänkt för brott inte skall vara tvungen att anklaga sig själv (*"the right not to incriminate oneself"*) och att detta medförde att de inte haft en rättvis rättegång på sätt som krävs enligt artikel 6:1.

Klagandena hävdade därutöver att artikel 6:1 i konventionen hade överträtts även genom att det förelegat kollusion mellan inspektörerna och åklagarmyndigheten, vilket medfört att brottsutredningen skett utan iakttagande av normala rättssäkerhetsgarantier, samt genom att åklagaren undanhållit material som var av betydelse för deras försvar.

Europadomstolen fann det inte styrkt att inspektörerna samarbetat med åklagarmyndigheten på ett sätt som stred mot artikel 6:1 i konventionen. Det material som undanhållits hade ställts till klagandenas förfogande innan målet behandlats av *Court of Appeal*, varför klagandena hade kunnat vid denna domstol ta upp frågan om avsaknaden av dessa dokument under det föregående förfarandet hade påverkat de fällande domar som meddelats mot dem. Något brott mot artikel 6:1 förelåg därför inte i dessa hänseenden.

Slutligen hävdade klagandena att artikel 6:1 i konventionen också hade överträtts till följd av att brottmålsförfarandet mot dem pågått under längre tid än som var skälig. Europadomstolen fann emellertid att målet hade varit komplicerat och att det inte förekommit några dröjsmål för vilka myndigheterna bar ansvar. Något brott mot artikel 6:1 förelåg därför inte på denna punkt.

28. Glaser mot Storbritannien (dom 19.9.2000)

Frågor om rätt till umgänge med barn (artikel 8 i konventionen) och om rättshjälp i förfarande rörande verkställighet av umgängesbeslut (artikel 6:1 i konventionen)

Glaser var gift och hade tillsammans med sin hustru tre barn, födda 1982, 1984 och 1985. Makarna skilde sig den 10 juni 1993. Den 15 juni 1993 beslöt *County Court* i Kingston-upon-Thames att ge Glaser rätt till periodiskt umgänge med barnen. Sådant umgänge kom emellertid inte till stånd, framför allt på grund av att modern, och efter hand också barnen själva, motsatte sig sammanträffanden med Glaser. Problem vid utövande av umgängesrätten uppkom dessutom när modern flyttade med barnen från England till Skottland och försvårade för myndigheterna att få kontakt med henne och barnen. Glaser tvingades inleda nya förfaranden inför skotsk domstol för att få det engelska domstolsbeslutet godtaget i Skottland.

I september 1994 utsågs en advokat att göra en utredning om önskvärdheten av fortsatt umgängesrätt. Efter att ha tagit kontakt med barnen, deras mor och Glaser själv rekommenderade advokaten i januari 1995 att barnen tills vidare inte skulle tvingas till umgänge med sin far. Något umgänge kom inte heller till stånd under de följande åren. Den 27 maj 1997 meddelades emellertid ett nytt domstolsbeslut om umgängesrätt, varefter Glaser hade viss kontakt med barnen, till en början genom andra personer. För första gången sedan juni 1993 arrangerades ett möte mellan Glaser och barnen i februari 2000.

Vid Europadomstolen klagade Glaser över att myndigheterna i England och Skottland inte hade tillförsäkrat honom det umgänge med barnen som han hade rätt till enligt domstolsbeslutet den 15 juni 1993. Han gjorde gällande att de därigenom handlat i strid med artikel 8 i konventionen.

Europadomstolen gjorde en genomgång av hur domstolarna och myndigheterna hanterat frågan om Glasers umgängesrätt. Domstolen konstaterade att Glaser haft betydande svårigheter att få beslutet den 15 juni 1993 verkställt och fann att detta till en början berott på moderns självsvåldiga handlande och hennes strävan att hindra Glaser att träffa barnen. Sedan en tid förflutit, hade det också blivit svårare av hänsyn till barnen att få till stånd ett umgänge med Glaser. Europadomstolen kunde inte finna att myndigheterna brustit i sin skyldighet att vidta erforderliga åtgärder för att spåra upp modern och barnen när de flyttat till okänd ort i Skottland eller för att handlägga Glasers yrkanden om verkställighet av beslutet om umgängesrätt. Det kunde, bl.a. med hänsyn till barnens intressen, inte krävas av myndigheterna att de skulle ha agerat mera kraftfullt för att genomdriva ett utövande av umgängesrätten.

Europadomstolen konkluderade att myndigheterna i den mycket besvärliga situation som förelegat hade åstadkommit en rimlig balans mellan de motstridiga intressena och att de inte försummat sin skyl-

dighet att skydda Glasers rätt till respekt för sitt familjeliv. Något brott mot artikel 8 i konventionen förelåg därför inte i detta fall.

Glaser klagade också över brott mot artikel 6:1 i konventionen dels därför att förfarandet rörande verkställighet av umgängesbeslutet pågått under alltför lång tid, dels därför att han inte kunnat få rättshjälp under detta förfarande.

När det gällde frågan om förfarandet slutförts inom skälig tid konstaterade Europadomstolen att det rörde sig om en period från den 15 juni 1993, då det första beslutet om umgängesrätt meddelades, fram till den 27 maj 1997, då ett nytt sådant beslut kom till stånd. Fallet hade till följd av moderns negativa attityd och nödvändigheten att inte skada barnen varit besvärligt, och myndigheterna kunde inte klandras för att ha varit passiva eller senfärdiga. Dessutom hade Glaser själv i vissa hänseenden bidragit till att förfarandet dragit ut på tiden. Europadomstolen fann vid en samlad bedömning att kravet på ett avgörande inom skälig tid hade respekterats och att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts såvitt avsåg förfarandets längd.

När det gällde avsaknaden av rättshjälp konstaterade Europadomstolen att Glaser hade haft juridiskt bistånd under en stor del av förfarandet och att han i övrigt hade på ett tillfredsställande sätt kunnat föra sin egen talan. Inte heller i detta hänseende hade således artikel 6:1 i konventionen kränkts.

Glaser gjorde också gällande att förfarandet inte motsvarat kravet i artikel 6:1 i konventionen på en rättvis rättegång och att hans i artikel 9 i konventionen skyddade religionsfrihet hade kränkts genom att domstolarna till hans nackdel tagit hänsyn till hans katolska tro. Europadomstolen fann dessa påståenden obestyrkta och konkluderade att konventionen inte överträtts i dessa hänseenden.

29. Gnahoré mot Frankrike (dom 19.9.2000)

Frågor om rätt till rättshjälp inför kassationsdomstol (artikel 6:1 i konventionen) samt om tvångsomhändertagande av barn och begränsningar av en fars rätt till kontakt med omhändertaget barn (artikel 8 i konventionen)

Sedan Gnahorés son C., som var född 1988, förts till sjukhus med skador i ansiktet och på kroppen, inleddes en polisutredning avseende Gnahoré, varefter C. i januari 1992 togs om hand av de sociala myndigheterna.

Den 20 januari och den 12 februari 1992 fattade en domare för barnärenden, *juge des enfants*, vid en domstol, *tribunal de grande instance*, i Lyon beslut om att C. skulle stå under de sociala myndigheternas omvårdnad. Det senare beslutet, som avsåg en tid för omhändertagande av ett år, fastställdes den 10 maj 1993 av appellationsdomstolen, *cour d'appel*, i Lyon.

Den 26 maj 1993 beslöt vederbörande undersökningsdomare att i avsaknad av tillräckliga bevis inte åtala Gnahoré för misshandel av so-

nen. Med anledning av detta beslut begärde Gnahoré omprövning av beslutet att anförtro C. i de sociala myndigheternas vård.

Den 16 juni 1993 beslöt domaren för barnärenden att temporärt suspendera Gnahorés rätt till umgänge med C. i avvaktan på en psykiatrisk undersökning av C. Den 15 oktober 1993 beslöts att C. skulle kvarbli i de sociala myndigheternas vård under en tid av 18 månader och att Gnahorés umgängesrätt skulle vara suspenderad under samma tid. Detta beslut fastställdes den 14 januari 1994 av appellationsdomstolen i Lyon såvitt avsåg omhändertagandet av C. När det gällde Gnahorés umgängesrätt förordnade appellationsdomstolen en sakkunnig som fick i uppdrag att utreda möjligheterna att etablera kontakt mellan Gnahoré och C.

Den 18 april 1995 beslöt domaren för barnärenden att förlänga C:s omhändertagande under ytterligare två år. Den 12 juli 1996 avslog domaren en begäran av Gnahoré att omhändertagandet skulle upphöra. Domaren beslöt att C. skulle vara omhändertagen under två år, räknat från beslutets dag, och att Gnahorés umgängesrätt skulle vara beroende av att man lyckades finna en lämplig form för sammanträffanden. Den 9 december 1996 fastställde appellationsdomstolen beslutet om att C. skulle fortsätta att vara omhändertagen men beslöt att Gnahoré skulle ha rätt till umgänge med C. på en neutral plats vid vissa tider och på vissa villkor.

Gnahoré överklagade appellationsdomstolens dom till Kassationsdomstolen, *Cour de Cassation*, och ansökte om rättshjälp för att föra sin talan i denna domstol. Denna begäran avslogs av den särskilda rättshjälpsnämnden vid Kassationsdomstolen, *bureau d'aide juridictionnelle de la Cour de Cassation*, med motiveringen att det inte fanns någon seriös grund för att i ett kassationsförfarande angripa appellationsdomstolens dom. Detta beslut fastställdes efter överklagande av presidenten i Kassationsdomstolen. Den 14 maj 1998 avslogs också Gnahorés överklagande av appellationsdomstolens dom på grund av att Gnahoré inte hade anfört någon grund för kassation av denna dom.

Den 10 juli 1998 förlängde domaren för barnärenden C:s omhändertagande för en period av två år.

Vid Europadomstolen klagade Gnahoré över att han inte erhållit rättshjälp vid Kassationsdomstolen, vilket han ansåg strida mot artikel 6:1 i konventionen. Han gjorde också gällande att hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt familjeliv hade kränkts genom att C. tagits ifrån honom på grund av ogrundade misstankar om att han misshandlat C.

När det gällde beslutet att vägra Gnahoré rättshjälp vid Kassationsdomstolen fann Europadomstolen att det franska systemet för beviljande av sådan rättshjälp, vilket innefattade prövning av en högt kvalificerad nämnd och gav möjlighet till överklagande av eventuella avslagsbeslut till Kassationsdomstolens president, erbjöd tillräckliga garantier mot godtycke. Det skäl som i det aktuella fallet åberopats för

att vägra rättshjälp, nämligen att det inte anförts någon seriös grund för kassation, fick också anses vara legitimt. Europadomstolen konkluderade, med 5 röster mot 2, att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

I fråga om artikel 8 i konventionen konstaterade Europadomstolen att omhändertagandet av C. och begränsningarna av Gnahorés umgängesrätt utgjorde inskränkningar i Gnahorés rätt till respekt för familjelivet, vilka var godtagbara endast om de uppfyllde villkoren i artikel 8:2 i konventionen. Vid prövningen av om så var fallet fann Europadomstolen att inskränkningarna hade stöd i lag och tjänade det legitima syftet att skydda annans fri- och rättigheter. Det återstod att avgöra om inskränkningarna kunde anses nödvändiga i ett demokratiskt samhälle.

Europadomstolen fann inte skäl att rikta någon anmärkning mot omhändertagandet av C. på grund av misstanke om att denne utsatts för misshandel och godtog att det även efter beslutet att inte åtala Gnahoré för misshandel hade funnits skäl att bibehålla omhändertagandet. Europadomstolen åberopade i detta hänseende den positiva utveckling som C. undergått i sitt familjehem samt Gnahorés oförmåga att ta hand om C. i förening med dennes egen önskan att stanna kvar i familjehemmet.

När det gällde kontakterna mellan Gnahoré och C. konstaterade Europadomstolen att dessa kontakter under lång tid varit mycket sporadiska och att frågan var om det fanns anledning att kritisera myndigheterna för att så varit fallet. Europadomstolen gick igenom de skäl som åberopats till förmån för begränsningar av umgängesrätten och fann att myndigheterna, sedan omhändertagandet pågått under en tid, gjort försök att återupprätta kontakterna mellan Gnahoré och C. men att dessa försök i stort sett misslyckats till följd av Gnahorés vägran att samarbeta. Även om man kunde hävda att myndigheterna borde ha gjort ytterligare ansträngningar, t.ex. genom att föranstalta om något slags medling mellan dem och Gnahoré, utgjorde deras underlåtenhet att göra detta inte tillräckligt skäl för att man skulle anse det föreligga ett brott mot artikel 8 i konventionen.

Europadomstolen fann således att det varken i fråga om omhändertagandet av C. eller i fråga om begränsningarna av kontakterna mellan Gnahoré och C. förelåg ett brott mot artikel 8 i konventionen. I sistnämnda hänseende nådde Europadomstolen sin slutsats att artikel 8 inte kränkts med röstetalet 5 mot 2.

30. Tele 1 Privatfernsehgesellschaft mbH mot Österrike (dom 21.9.2000)

Fråga om tillstånd till televisionssändningar (artikel 10 i konventionen)

Klagandebolaget ansökte om tillstånd att upprätta en televisionssändare och att använda den för televisionssändningar i Wien och dess omgivningar. Vederbörande myndighet avslog ansökningen under

hänvisning till att det inte fanns lagstöd för privata televisionssändningar i Österrike. Klagandebolagets överklagande till Författningsdomstolen, *Verfassungsgerichtshof*, blev resultatlöst.

Vid Europadomstolen gjorde klagandebolaget gällande att vägran att ge bolaget tillstånd att sätta upp en televisionssändare och att använda denna för programsändningar stred mot artikel 10 i konventionen, som skyddar yttrandefriheten.

Europadomstolen fann att det rörde sig om en inskränkning i klagandebolagets rätt enligt artikel 10 i konventionen att förmedla information och idéer. Domstolen hänvisade härefter till den särskilda bestämmelse i artikel 10:1 som tillåter staterna att kräva tillstånd för radio- och televisionsföretag men framhöll att även inskränkningar i rätten till televisionssändningar måste uppfylla de krav som anges i andra stycket av artikel 10. De måste således vara föreskrivna i lag och vara nödvändiga i ett demokratiskt samhälle för att tjäna något av de i nämnda stycke angivna legitima ändamålen.

Europadomstolen erinrade om att det vid den aktuella tidpunkten inte hade funnits någon österrikisk lag som tillåtit privata televisionssändningar och fann med hänsyn härtill att myndigheternas vägran att ge klagandebolaget tillstånd till sådana sändningar hade stöd i lag. Ändamålet bakom de gällande restriktionerna var att bidra till programmens kvalitet och balans, och detta ändamål fick anses vara förenligt med artikel 10:2 i konventionen.

När det gällde frågan om inskränkningen i klagandebolagets rätt varit nödvändig i ett demokratiskt samhälle gjorde Europadomstolen en separat bedömning av tre olika tidsperioder. Den första perioden löpte från det att klagandebolaget gjort sin ansökan om tillstånd fram till den 1 augusti 1996 då Författningsdomstolen, *Verfassungsgerichtshof*, under hänvisning till Europadomstolens avgörande i fallet Informationsverein Lentia m.fl. mot Österrike (se SvJT 1994 s. 375) hade ogiltigförklarat vissa begränsningar i rätten till kabelsändningar. Under denna första period hade det saknats möjlighet för alla utom det statliga televisionsföretaget ORF att få tillstånd till televisionssändningar. Detta stred mot artikel 10 i konventionen. Den andra perioden sträckte sig från den 1 augusti 1996 till den 1 juli 1997, då en ny lag om kabel- och satellittelevision trätt i kraft. Under denna period hade privata företag haft rätt att sända televisionsprogram via kabel, men det hade inte funnits någon motsvarande rätt avseende marksändningar. Europadomstolen fann emellertid att den situation som rådde under denna andra period var förenlig med artikel 10 i konventionen. En tredje period hade inletts, när en ny lag trätt i kraft, enligt vilken det fanns en rätt till sändningar via kabeltelevision efter anmälan till myndigheterna samt möjlighet att erhålla tillstånd också till satellitsänd television. Klagandebolaget hade emellertid inte gjort någon anmälan avseende kabeltelevision och inte heller ansökt om tillstånd att få sända televisionsprogram via satellit, varför det inte

fanns skäl för domstolen att uttala sig om rättsläget under denna period.

Europadomstolen konkluderade således att artikel 10 i konventionen hade kränkts under den första av de nämnda tre perioderna.

31. Guisset mot Frankrike (dom 26.9.2000)

Frågor om offentlig rättegång inför disciplindomstol och om avgörande inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen)

I egenskap av Frankrikes ambassadör i Förenade Arabemiraten undertecknade Guisset avtal om lån av betydande penningbelopp för att finansiera bebyggandet av ett Frankrike tillhörigt markområde i Abu Dhabi. Eftersom Guisset därvid handlade utan erforderliga bemyndiganden från franska staten, beslöts om en utredning rörande hans handlande. Den 10 juni 1987 underrättades han om att denna utredning hade inletts, och den 15 november 1988 väcktes talan mot honom inför en särskild disciplindomstol, *Cour de discipline budgétaire et financière*.

En första dom av disciplindomstolen överklagades till *Conseil d'Etat*, som undanröjde domen och återförvisade målet till disciplindomstolen. Efter en förhandling, som hölls inom stängda dörrar, fann denna domstol i dom den 12 april 1995, som delgavs Guisset den 9 januari 1996, att han hade överskridit sina befogenheter när han undertecknade låneavtalen men att det fanns förmildrande omständigheter som medförde att han ändå inte borde ådömas ett bötesstraff. Med denna motivering meddelades en frikännande dom, som inte kunde överklagas av Guisset men som på grund av vad som uttalats i domskälen ledde till att han stoppades i sin karriär och tvingades gå i pension i förtid.

Vid Europadomstolen klagade Guisset över dels att han inte haft en offentlig rättegång inför disciplindomstolen, dels att förfarandet vid denna domstol varit alltför långvarigt. I båda dessa hänseenden förelåg det enligt Guissets mening brott mot artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att Guisset i förfarandet inför disciplindomstolen fick anses ha varit anklagad för brott och att han därför varit berättigad att åtnjuta de garantier som anges i artikel 6:1 i konventionen.

När det gällde frågan om avsaknaden av en offentlig förhandling tog Europadomstolen först upp den preliminära frågan om Guisset kunde anses som ett offer för det påstådda brottet mot artikel 6:1 i konventionen, trots att han frikänts av disciplindomstolen. Denna fråga besvarades jakande av Europadomstolen, som hänvisade till att disciplindomstolen i sina domskäl hade funnit att Guisset brutit mot gällande regler och att han i princip gjort sig skyldig till ett handlande som kunde föranleda disciplinstraff. Europadomstolen framhöll i detta hänseende att domskäl och domslut bör ses som en helhet och att det inte enbart är domslutet som är avgörande för om den dömde är

ett offer för ett brott mot konventionen och i denna egenskap är behörig att föra talan vid Europadomstolen.

Europadomstolen erinrade vidare om att artikel 6:1 i konventionen ger rätt till en offentlig rättegång med vissa undantag som närmare anges i artikel 6:1 i konventionen. Det hade emellertid inte ens påstått att något sådant undantag skulle vara tillämpligt i detta fall, och Europadomstolen konkluderade, med 6 röster mot 1, att avsaknaden av en offentlig förhandling i målet mot Guisset stod i strid med artikel 6:1 i konventionen.

När det sedan gällde längden av det rättsliga förfarandet mot Guisset konstaterade Europadomstolen att den tidsperiod som skulle bedömas hade börjat löpa den 10 juni 1987, då Guisset underrättats om att det inletts en utredning om hans handlande, och pågått fram till den 9 januari 1996, då disciplindomstolens dom hade delgivits Guisset. Europadomstolen fann att målet inte hade varit särskilt komplicerat och att Guisset inte hade orsakat förseningar. Däremot hade det förelegat dröjsmål, för vilka myndigheterna var ansvariga, varför Europadomstolen konkluderade att artikel 6:1 i konventionen även i detta hänseende blivit kränkt.

32. Biba mot Grekland (dom 26.9.2000)

Fråga om rätt till offentlig försvarare inför kassationsdomstol (artikel 6:1 i förening med artikel 6:3 c) i konventionen)

Biba var en albansk medborgare, som illegalt hade tagit sig in i Grekland, där han dömdes för mord och andra brott till livstids fängelse. Han överklagade domen, som emellertid fastställdes av appellationsdomstolen i Thessaloniki. Han överklagade inte appellationsdomstolens dom till Kassationsdomstolen.

Vid Europadomstolen klagade Biba över att han inte hade kunnat få sin sak prövad av Kassationsdomstolen, eftersom han saknade egna penningmedel och det inte varit möjligt för honom att erhålla rättshjälp vid Kassationsdomstolen. Han gjorde gällande att detta stred mot artikel 6:1 och artikel 6:3 c) i konventionen.

Europadomstolen, som erinrade om likheterna mellan detta mål och det tidigare avgjorda målet Twalib mot Grekland (se SvJT 1998 s. 589 f.), fann det klart att Biba inte haft möjlighet att själv betala en advokat som kunde biträda honom i Kassationsdomstolen. När det gällde frågan om han under sådana förhållanden bort beviljas rättshjälp fäste Europadomstolen vikt vid att han hade dömts för ett mycket allvarligt brott till ett mycket strängt straff. Europadomstolen framhöll också att kassationsförfarandet är komplicerat och att Biba var utlänning och obevandrad i både det grekiska språket och det grekiska rättssystemet, varför han inte hade haft någon reell möjlighet att själv föra sin talan vid Kassationsdomstolen.

På grund av dessa omständigheter och eftersom möjlighet till rättshjälp saknats fann Europadomstolen att Bibas rätt enligt artikel 6:1 i

konventionen till en rättvis rättegång i förening med hans rätt enligt artikel 6:3 c) i konventionen till ett rättegångsbiträde hade kränkts.

33. Oldham mot Storbritannien (dom 26.9.2000)

Fråga om rätten till snabb prövning av om ett tidsobestämt frihetsberövande skall fortsätta (artikel 5:4 i konventionen)

Oldham dömdes 1970 för dråp till livstids fängelse. Han frigavs villkorligt i juli 1993, men beslutet om hans villkorliga frigivning återkallades i juli 1996 på grund av att han misstänktes för att, medan han var på fri fot, i berusat tillstånd ha misshandlat sin flickvän. Sedan Oldham överklagat beslutet om återkallande av det tidigare beslutet, hölls en förhandling den 8 november 1996 inför *Parole Board's Discretionary Lifer Panel* (DLP), som fann att Oldham var ansvarig för de skador som åsamkats flickvännen och att han därför tills vidare inte skulle vara på fri fot. När Oldham underrättades om detta beslut, fick han samtidigt beskedet att DLP skulle behandla hans fall på nytt två år senare, dvs. i november 1998.

Den 7 december 1998 hölls en ny förhandling inför DLP, som denna gång rekommenderade vederbörande minister (*Secretary of State*) att frige Oldham villkorligt. En sådan frigivning kom till stånd den 17 december 1998.

Vid Europadomstolen klagade Oldham över att den tid om två år som förflutit till dess frågan om hans frigivning på nytt behandlats av DLP var alltför lång för att stå i samklang med artikel 5:4 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att Oldham tillhörde en kategori av livstidsfångar (*"discretionary life prisoners"*), för vilka det enligt engelsk rätt gäller att frågan om deras eventuella frigivning skall prövas med intervaller om högst två år. Anledningen till att det i dessa fall skall ske en periodisk omprövning av frihetsberövandet var att livstidsdomar av detta slag (*"discretionary life sentences"*) döms ut när den tilltalade lider av psykisk instabilitet och framstår som farlig för sin omgivning och att dessa förhållanden kan ändras med tiden (jfr målen Weeks samt Thynne, Wilson and Gunnell, båda mot Storbritannien, SvJT 1991 s. 275). I förevarande fall hade Oldham, efter det att han återintagits i fängelse, genomgått behandling för att komma till rätta med sina alkoholproblem och emotionella störningar, och denna behandling hade avslutats redan åtta månader efter återintagningen. Oldham hade inte haft möjlighet att begära att prövningen av frågan om hans frigivning skulle ske tidigare än efter två år. Under de föreliggande omständigheterna fann Europadomstolen att en intervall om två år för prövning av frågan om eventuell frigivning var alltför lång för att tillfredsställa kravet på snabb prövning i artikel 5:4 i konventionen. Europadomstolen konkluderade således att artikel 5:4 inte hade respekterats.

34. Messina mot Italien (nr 2) (dom 28.9.2000)

Frågor om fånges rätt att motta besök av familjemedlemmar och om kontroll av fånges korrespondens (artikel 8 i konventionen) samt om effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Under avtjänande av långvariga fängelsestraff var Messina underkastad särskilda restriktioner, vilka grundades på att han antogs ha nära förbindelser med maffian.

Vid Europadomstolen klagade Messina över att han i fängelset endast fått motta ett litet antal besök av medlemmar av sin familj och endast fått träffa besökarna bakom en glasruta samt att hans korrespondens både med familjen och med Europakommissionen varit underkastad kontroll. Han gjorde också gällande att han inte förfogat över något rättsmedel för att angripa de restriktioner som tillämpats mot honom under hans fängelsevistelse. Han ansåg att artiklarna 8 och 13 i konventionen i dessa avseenden blivit kränkta.

När det gällde besöken av medlemmar av Messinas familj erinrade Europadomstolen om att antalet besök varit begränsat till högsta två per månad och att Messina under besöken varit avskild från besökarna genom en glasruta. Europadomstolen fann att dessa begränsningar innefattade en inskränkning i hans genom artikel 8 i konventionen skyddade rätt till respekt för familjelivet, vilken var tillåtlig endast på de villkor som anges i artikel 8:2. Europadomstolen fann vidare att begränsningarna hade stöd i lag och att de tjänade ändamål som var legitima enligt artikel 8:2. Med hänsyn till vikten av att bekämpa maffiabrottslighet fick också anses att Messina inte underkastats strängare restriktioner än som kunde vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle, och detta även om man beaktade att Messina varit underkastad den stränga regimen under en så lång tid som omkring fyra och ett halvt år. Något brott mot artikel 8 förelåg alltså inte i detta hänseende.

När det gällde kontrollen av Messinas korrespondens erinrade Europadomstolen om tidigare avgöranden (målen Calogero Diana och Domenichini, båda mot Italien, SvJT 1997 s. 51 f.), i vilka Europadomstolen funnit att den italienska lag som låg till grund för sådan kontroll var alltför obestämd för att motsvara laglighetskravet i artikel 8:2 i konventionen. Europadomstolen konstaterade att denna lag inte hade ändrats sedan de tidigare avgörandena och att slutsatsen även i det nu aktuella fallet därför måste bli att det på denna punkt förelåg ett brott mot artikel 8 i konventionen.

När det gällde artikel 13 i konventionen konstaterade Europadomstolen att det enligt italiensk rätt var möjligt att vid domstol angripa ett administrativt beslut om särskilda restriktioner under avtjänande av fängelsestraff. Messina hade vid flera tillfällen utnyttjat detta rättsmedel, men det hade i hans fall tagit domstol så lång tid att fatta beslut med anledning av hans överklaganden av restriktionerna att detta fick anses ha påverkat rättsmedlets effektivitet. Dessutom hade vid fle-

ra tillfällen samma restriktioner på nytt ålagts Messina genom administrativa beslut kort tid efter det att de tidigare restriktionerna upphävts av domstol. Under sådana förhållanden fann Europadomstolen att Messina inte haft till sitt förfogande ett effektivt rättsmedel mot de inskränkningar i hans rätt till respekt för familjelivet som de särskilda restriktionerna utgjort. Artikel 13 hade således inte respekterats.

35. Lopes Gomes da Silva mot Portugal (dom 28.9.2000)

Fråga om en dom, varigenom en journalist funnits skyldig till ärekränkning, innebar ett brott mot journalistens yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Lopes Gomes da Silva var journalist och redaktör för tidningen Público. I tidningen publicerades den 10 juni 1993 en artikel, i vilken det uppgavs att ett politiskt parti, Partido Popular, hade uppmanat en advokat och journalist vid namn Silva Resende att vara kandidat vid kommande kommunalval i Lissabon. I samma nummer av tidningen publicerade Lopes Gomes da Silva en ledare i vilken han riktade häftig kritik mot Silva Resende, som han bl.a. anklagade för att i ideologiskt hänseende vara grotesk och ohyfsad, en otrolig blandning av reaktionär grovhet, fascistisk trångsynthet och vulgär antisemitism. Till stöd för sin uppfattning om Silva Resende publicerade Lopes Gomes da Silva också i samma nummer av tidningen flera utdrag ur artiklar som skrivits av Silva Resende.

Silva Resende gjorde brottsanmälan till åklagarmyndigheten i Lissabon, som därefter åtalade Lopes Gomes da Silva för ärekränkning. Han frikändes av brottmålsdomstolen i Lissabon men dömdes, sedan denna dom överklagats av åklagaren och Silva Resende, av appellationsdomstolen i Lissabon för ärekränkning att betala böter och skadestånd till Silva Resende.

Vid Europadomstolen gjorde Lopes Gomes da Silva gällande att appellationsdomstolens dom kränkte hans genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet.

Europadomstolen konstaterade att Lopes Gomes da Silva i sin ledare hade uttryckt sin åsikt om Silva Resendes politiska tänkande och ideologi och att ledaren fick anses vara ett led i en politisk debatt om frågor av allmänt intresse. Visserligen hade de uttryck som kommit till användning varit polemiska, men det var inte främmande för den politiska debatten att den ibland kunde övergå i personangrepp. Lopes Gomes da Silva fick anses ha uttryckt en åsikt, grundad på Silva Resendes politiska hållning, och det kunde inte sägas att denna åsikt saknade varje stöd i faktiska omständigheter. Europadomstolen tillade att det i den journalistiska friheten också ingår en frihet att i viss mån överdriva och provocera.

Europadomstolen fäste dessutom vikt vid att Lopes Gomes da Silva genom att samtidigt publicera utdrag ur vad Silva Resende själv skrivit hade givit läsarna en möjlighet att bilda sig en egen uppfattning om vad Silva Resende stod för.

Europadomstolens slutsats var att domen mot Lopes Gomes da Silva inte var ett proportionerligt ingrepp i hans yttrandefrihet och att artikel 10 i konventionen därför blivit kränkt.